

บทที่ 3

ความเป็นมาของสาธารณรัฐอินโดนีเซียและ สาธารณรัฐประชาธิปไตยติมอร์-เลสเต

สาธารณรัฐอินโดนีเซีย (Republic of Indonesia)

สาธารณรัฐอินโดนีเซีย (Republic of Indonesia) เป็นประเทศหมู่เกาะที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโลก มีจำนวนประชากรมากที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คือ ประมาณ 234,693,997 คน (กรกฎาคม พ.ศ 2007)¹ ซึ่งถือได้ว่ามีพลเมืองมากเป็นอันดับ 4 ของโลก รองจากประเทศจีน อินเดีย และสหรัฐอเมริกา นอกจากนี้ ยังเป็นรัฐอิสลามขนาดใหญ่ และมีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ที่สุดแห่งหนึ่งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

คำว่า “อินโดนีเซีย” มาจากคำกรีก 2 คำ ผสมกัน ซึ่งก็คือ คำว่า “Indos” ที่แปลว่า อินเดีย และคำว่า “Nesos” ที่มีความหมายว่าเกาะ เป็นชื่อใหม่ที่ปรากฏขึ้นในคริสต์ศตวรรษที่ 19 และเริ่มใช้กันอย่างแพร่หลายเมื่ออินโดนีเซียได้เอกราช

สภาพภูมิศาสตร์

อินโดนีเซีย มีพรมแดนติดกับประเทศมาเลเซียบนเกาะบอร์เนียว (1,782 กิโลเมตร) ประเทศปาปัวนิวกินีบนเกาะนิวกินี (820 กิโลเมตร) และ ประเทศติมอร์ตะวันออกบนเกาะติมอร์ (228 กิโลเมตร) อินโดนีเซียมีพื้นที่ทั้งหมด 5,193,250 ตารางกิโลเมตร เป็นแผ่นดิน 2,027,087 ตารางกิโลเมตร เป็นพื้นที่ทะเล 3,166,163 ตารางกิโลเมตร ถือได้ว่าเป็นประเทศหมู่เกาะที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโลก ประกอบด้วยเกาะใหญ่น้อยกว่า 17,508 เกาะ ในจำนวนหมู่เกาะมากมายจะประกอบด้วยเกาะขนาดใหญ่ 5 หมู่เกาะ คือ เกาะกาลิมันตัน (Kalimantan) หรือ บอร์เนียว เกาะสุมาตรา (Sumatera) เกาะอีเรียนจายา (Irian Jaya) หรือ นิวกินีตะวันตก เกาะสุลาเวสี

¹ Central Intelligence Agency: The World Factbook, “Indonesia,” <

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/id.html> >, December 2007.

(Sulawesi) และเกาะชวา (Java)² และหมู่เกาะขนาดย่อมอีกราว 30 หมู่เกาะ รวมอยู่ในพื้นที่ 4 ส่วน ดังนี้³

(1) หมู่เกาะซุนดาใหญ่ (The Great Sunda Islands) ประกอบด้วยเกาะชวา สุมาตรา บอร์เนียว และสุลาเวสี

(2) หมู่เกาะซุนดาเล็ก (The Lesser Sunda Islands) ประกอบด้วยเกาะเล็ก ๆ ที่ตั้งอยู่ทางตะวันออกของเกาะชวา มีเกาะบาหลี ลอมบอก ซุมบาวา ซุมบา ฟลอเรส และติมอร์

(3) หมู่เกาะโมลุกกะ หรือ หมู่เกาะเครื่องเทศ (Moluka เดิมชื่อว่า Molucca) ตั้งอยู่ระหว่างสุลาเวสี กับอิเรียนจายาบนเกาะนิวกินี

(4) อิเรียนจายา (Irian Jaya) อยู่ทางทิศตะวันตกของประเทศปาปัวนิวกินี

² เกาะชวาเป็นหมู่เกาะที่เล็กที่สุดในบรรดาเกาะทั้ง 5 เกาะ แต่ประมาณ 60% ของประชากร 200 ล้านคน อาศัยอยู่บนเกาะนี้

³ กองเอเชียตะวันออก 4 กรมเอเชียตะวันออก, “สาธารณรัฐอินโดนีเซีย (Republic of Indonesia),” <<http://www.mfa.go.th/web/479.php?id=126>>, พฤศจิกายน 2549.

รูปภาพที่ 3.1 ประเทศอินโดนีเซีย

ที่มา : Travel Health division at Health Protection Scotland (HPS), December 2007.

หมู่เกาะอินโดนีเซียจะมีมหาสมุทรขนานอยู่ 2 ด้าน คือ มหาสมุทรแปซิฟิก (ด้านตะวันออกเฉียงเหนือ) และมหาสมุทรอินเดีย (ด้านตะวันตกเฉียงใต้) นอกจากนั้น ยังเป็นสะพานเชื่อมระหว่าง 2 ทวีป คือ ทวีปเอเชียและทวีปออสเตรเลีย จากสภาพทางภูมิศาสตร์ที่กล่าวมาทั้งหมดทำให้อินโดนีเซียในแต่ละหมู่เกาะมีลักษณะวัฒนธรรม สังคม การเมือง และเศรษฐกิจที่แตกต่างกันอย่างมาก

สภาพภูมิอากาศ

อินโดนีเซียมีเส้นศูนย์สูตรพาดผ่านและอยู่ภายใต้อิทธิพลของลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ และลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ทำให้ทั่วทั้งประเทศมีอากาศร้อนชื้นแบบ ศูนย์สูตร คือ อุณหภูมิสูงตลอดปี เฉลี่ยประมาณ 27 องศาเซลเซียส แต่ถ้าเป็นที่สูงอุณหภูมิจะลดลงตามลำดับความสูง มีฝนตกชุกตลอดปี ตามเกาะต่าง ๆ จะมีปริมาณฝนแตกต่างกันไป โดยทั่วไป อินโดนีเซีย

มีแค่ 2 ฤดูเท่านั้น คือ ฤดูแล้ง (พฤษภาคม-ตุลาคม) และฤดูฝน (ธันวาคม -มีนาคม)⁴

การเมือง

อินโดนีเซียมีระบบการปกครองแบบสาธารณรัฐ โดยมีประธานาธิบดีเป็นประมุข และหัวหน้าฝ่ายบริหาร รัฐธรรมนูญแห่งปี ค.ศ. 1945 (รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน) ได้กำหนดให้หลักปรัชญาศिला (Pancasila) เป็นหลักในการปกครองประเทศ ประกอบด้วย 1) การนับถือพระเจ้าองค์เดียว 2) การเป็นมนุษย์ที่เจริญและคงไว้ซึ่งความเที่ยงธรรม 3) ความเป็นเอกภาพของอินโดนีเซีย 4) ประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน และ 5) ความยุติธรรมในสังคมชาวอินโดนีเซียทั้งหมด

โครงสร้างสถาบันทางการเมืองและการบริหารตามรัฐธรรมนูญ 1945 ฉบับแก้ไขล่าสุด มีดังนี้⁵

1. สภาที่ปรึกษาประชาชน (People's Consultative Assembly : MPR) ทำหน้าที่รัฐสภาของอินโดนีเซีย ประกอบด้วยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (People's Representative Council : DPR) และสภาผู้แทนระดับภูมิภาค (Regional Representatives Council : DPD) MPR มีหน้าที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ การแก้ไขรัฐธรรมนูญ การแต่งตั้งประธานาธิบดี / รองประธานาธิบดี และการถอดถอนประธานาธิบดี สำหรับประธานสภาคนปัจจุบัน คือ นาย Nur Wahid Hidayat

2. สภาผู้แทนราษฎร (House of People's Representatives : DPR) ประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 550 คน มาจากการเลือกตั้ง มีหน้าที่หลักในการออกกฎหมาย อนุมัติงบประมาณ และกำกับดูแลการทำงานของรัฐบาล มีวาระการทำงาน 5 ปี การพิจารณาร่างกฎหมายแต่ละฉบับต้องได้รับความเห็นชอบร่วมกันระหว่าง DPR และประธานาธิบดี ร่างกฎหมายใดที่ไม่ได้รับความเห็นชอบจากประธานาธิบดีจะไม่สามารถนำกลับมาพิจารณาใหม่ได้อีก ขณะเดียวกันร่างกฎหมายที่ได้รับความเห็นชอบร่วมจากประธานาธิบดีและผ่านการลงคะแนนเสียงจาก DPR แล้ว แต่ประธานาธิบดีไม่ลงนามด้วยเหตุผลใดก็ตาม ภายใน 30 วันให้ถือว่ามีผลบังคับใช้เป็นกฎหมายได้

⁴ Embassy of Indonesia Ottawa, "Indonesian Geography," <<http://www.indonesia-ottawa.org/page.php?s=1000geography>>, มกราคม 2008.

⁵ กองเอเชียตะวันออก 4 กรมเอเชียตะวันออก, "สาธารณรัฐอินโดนีเซีย (Republic of Indonesia)," <<http://www.mfa.go.th/web/479.php?id=126>>, พฤศจิกายน 2549.

โดยสมบรูณ์ DPR ไม่มีอำนาจในการขอเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจประธานาธิบดี / รองประธานาธิบดีได้ เพราะการถอดถอนประธานาธิบดี/รองประธานาธิบดี ต้องทำตามขั้นตอนรัฐธรรมนูญ คือ DPR ต้องใช้คะแนนเสียง 2 ใน 3 ของผู้ร่วมประชุม (ที่มีจำนวนไม่น้อยกว่า 2 ใน 3 ของจำนวนสมาชิก DPR ทั้งหมด) เสนอเรื่องการถอดถอนให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณา และหากศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาเห็นชอบตามที่เสนอ DPR จึงสามารถเสนอให้ MPR พิจารณาต่อไป (อำนาจสุดท้ายในการถอดถอนประธานาธิบดี/รองประธานาธิบดี อยู่ที่ MPR) ประธานสภาคนปัจจุบัน คือ นาย Agung Laksono ซึ่งเป็นรองประธานพรรคโกโลคาร์ทด้วย

3. สภาผู้แทนระดับภูมิภาค (Regional Representatives Council : DPD) เป็นสถาบันใหม่ที่มีขึ้นเพื่อทดแทนผู้แทนจากภูมิภาคและองค์กรสังคม/กลุ่มอาชีพที่เคยมีอยู่เดิม ที่มาจากการแต่งตั้งในอดีต ทั้งนี้ มีการเลือกตั้งครั้งแรกเพื่อเลือกสภาผู้แทนระดับภูมิภาค เมื่อวันที่ 5 เมษายน 2004 สมาชิก DPD มีจำนวนทั้งหมด 128 คนมาจากการเลือกตั้งจังหวัดละ 4 คนหน้าที่ของสมาชิก DPD นอกเหนือจากการทำหน้าที่ใน MPR คือ การเสนอและให้ความเห็นร่างกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกระจายอำนาจสู่ภูมิภาค การยุบ/รวมจังหวัด การบริหารทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงการตรวจสอบการใช้จ่ายงบประมาณ การเก็บภาษี การจัดระบบการศึกษา และศาสนา ให้กับ DPR เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการพิจารณาเรื่องนั้น

4. สภาประชาชนระดับท้องถิ่น (Regional People's House of Representative : DPRD) ทำหน้าที่ส่งเสริมการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่น บทบัญญัติในการแก้ไขรัฐธรรมนูญปี 2000 กำหนดให้แบ่งระดับการปกครองภูมิภาคออกเป็นจังหวัด อำเภอ (regency) และเทศบาล (Kota) โดยจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิก DPRD ในทุกระดับ (พร้อมกับการเลือกตั้ง DPR และ DPD)

5. ประธานาธิบดี มาจากการเลือกตั้งโดยตรงซึ่งถือว่าเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ของอินโดนีเซีย (ที่ผ่านมาประธานาธิบดีมาจากการแต่งตั้งโดย MPR) ตามรัฐธรรมนูญระบุให้ประธานาธิบดีเป็นหัวหน้ารัฐบาลและเป็นผู้บัญชาการกองทัพ ประธานาธิบดีอยู่ในตำแหน่งติดต่อกันได้ไม่เกิน 2 สมัย (วาระละ 5 ปี)

6. ศาลยุติธรรม รัฐธรรมนูญระบุให้อำนาจตุลาการอยู่ภายใต้การดูแลของศาลฎีกาและศาลระดับรอง ๆ ลงมา รวมถึงศาลรัฐธรรมนูญ การจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญเป็นไปตามบทบัญญัติ ในการแก้ไขรัฐธรรมนูญเมื่อปี 2001 รัฐธรรมนูญปัจจุบันระบุว่าในการแต่งตั้งผู้พิพากษาศาลฎีกา คณะกรรมการตุลาการ (Judicial Commission) เป็นผู้เสนอชื่อให้ DPR รับรอง จากนั้นจึงเสนอต่อให้ประธานาธิบดีเป็นผู้แต่งตั้ง สมาชิกคณะกรรมการตุลาการแต่งตั้งและถอดถอนโดยประธานาธิบดี ด้วยความเห็นชอบของ DPR

7. คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินสูงสุด (Supreme Audit Board: BPK) เป็นหน่วยงานใหม่อีกหน่วยงานหนึ่งที่จัดตั้งขึ้นตามบทบัญญัติในการแก้ไขรัฐธรรมนูญมีหน้าที่รายงานการใช้งบประมาณต่อ DPR DPD และ DPRD (สภาท้องถิ่นระดับจังหวัด อำเภอ และตำบล สมาชิก BPK ถูกคัดเลือกโดย DPR โดยรับฟังความคิดเห็นของ DPD และแต่งตั้งโดยประธานาธิบดี

เศรษฐกิจ

อินโดนีเซียเป็นประเทศที่มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ที่สุดแห่งหนึ่งของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เกาะส่วนใหญ่มีโครงสร้างเป็นภูเขาไฟทั้งที่ดับแล้วและยังคุกรุ่นอยู่ทำให้พื้นดินส่วนใหญ่เป็นดินภูเขาไฟเหมาะต่อการเพาะปลูกพืชและพืชเศรษฐกิจเขตร้อนทั่วไป ประชากรจึงทำการเพาะปลูกเป็นอาชีพหลัก โดยใช้บริเวณภายในประเทศ การทำนาแบบขั้นบันไดเป็นที่นิยม เนื่องจากจะให้ผลผลิตที่สูงมาก นอกจากนี้ ยังมีการปลูกพืชเพื่อการค้าโดยจะเป็นพืชเศรษฐกิจที่ส่งเป็นสินค้าออก ได้แก่ ข้าว ยางพารา ยาสูบ ข้าวโพด ปาล์มน้ำมัน กาแฟ เครื่องเทศ ชิงโคนา (นำเปลือกมาสกัดเป็นยาควินิน) ใบชา อบเชย เป็นต้น ในด้านอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมที่สำคัญของอินโดนีเซีย ได้แก่ การกลั่นน้ำมัน การต่อเรือ⁶

อินโดนีเซียมีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าดงดิบ มีป่าเมืองร้อนครอบคลุมพื้นที่กว่า 60 % ของทั่วทั้งประเทศ ถือได้ว่าเป็นประเทศที่มีป่าไม้มากที่สุด ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นอกจากนี้ อินโดนีเซียยังอุดมไปด้วยสัตว์น้ำ ทั้งสัตว์น้ำจืด และสัตว์น้ำทะเล ตลอดจนมีทรัพยากรประเภทแร่ธาตุเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะ น้ำมันและก๊าซธรรมชาติ เพราะเป็นสินค้าออกที่ทำรายได้ให้กับประเทศมากถึง 58% ของมูลค่าสินค้าส่งออก คู่ค้าทางเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ ประเทศญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา เกาหลีใต้ จีน มาเลเซีย ไทย ออสเตรเลีย และซาอุดีอาระเบีย (ปี 2004)

สังคมและวัฒนธรรม

ประชากรอินโดนีเซียร้อยละ 87 นับถือศาสนาอิสลาม แต่ศาสนาอิสลามไม่ได้เป็นศาสนาประจำชาติของอินโดนีเซีย เนื่องจาก ยังมีประชากรที่ยังนับถือศาสนาอื่น ๆ อยู่ด้วย กล่าวคือ ประชากรบางส่วนนับถือศาสนาคริสต์ โดยร้อยละ 6 นับถือศาสนาคริสต์นิกาย

⁶ Infoplease, "Indonesia," <<http://www.infoplease.com/ipa/A0107634.html>>, July 2007.

โปรแตสแตนท์ ร้อยละ 3.5 นับถือศาสนาคริสต์นิกายคาทอลิก ส่วนในเกาะบาหลี่ (Bali) และทางตะวันตกของเกาะลอมบ็อค (Western Lombok) ส่วนใหญ่นับถือศาสนาฮินดู มีประมาณร้อยละ 1.8 และร้อยละ 1.3 นับถือศาสนาพุทธ นอกจากนี้ ยังมีคนจีนบางส่วนที่นับถือลัทธิขงจื้อ

ภาษาราชการ คือ ภาษาบาฮาซาอินโดนีเซีย (Bahasa Indonesia) นอกจากนี้ยังมีภาษาอังกฤษ ภาษาดัชท์ ภาษาชวา และภาษาถิ่นอื่น ๆ อีกกว่า 580 ภาษา

ด้านศิลปวัฒนธรรม อินโดนีเซียเป็นประเทศหนึ่งที่มีวัฒนธรรมทางการแสดงอันเก่าแก่ และมีลักษณะโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของตน โดยมีพื้นฐานของวัฒนธรรมมุสลิมและฮินดูปรากฏอยู่ ศิลปะการแสดงที่เป็นเอกลักษณ์เด่นชัดของอินโดนีเซียและยังคงเป็นศิลปะประจำชาติที่เก่าแก่ที่สุดก็คือ ศิลปะการเชิดหนังหรือเชิดหุ่นที่ภาษาชวาเรียกว่า “วായัง” (Wayang) หรือเรียกชื่อเต็มว่า “วายัง ปูร์วา” (Wayang Purwa)⁷

ประวัติความเป็นมา

อินโดนีเซียช่วงก่อนได้รับเอกราช

อินโดนีเซียประกอบด้วยหมู่เกาะที่มีความเจริญรุ่งเรืองมาช้านาน แต่เดิมหมู่เกาะต่าง ๆ เหล่านี้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับอินเดีย ทั้งทางด้านการค้าและวัฒนธรรม ทำให้ได้รับอิทธิพลทางด้านความเชื่อของฮินดูและพุทธ จนกระทั่งอิทธิพลของศาสนาอิสลามได้เข้ามาแทนที่ในศตวรรษที่ 13 จนชาวพื้นเมืองส่วนใหญ่ในหมู่เกาะแห่งนี้หันมานับถือศาสนาอิสลาม

ในศตวรรษที่ 15 อินโดนีเซียเริ่มเป็นที่สนใจของชาวยุโรปเนื่องจากเป็นแหล่งเครื่องเทศ ชาวโปรตุเกสและสเปนได้เริ่มเข้ามาในภูมิภาคนี้ โดยโปรตุเกสได้ยึดครองติมอร์ตะวันออกเป็นอาณานิคม ส่วนชาวดัชท์ได้เข้ามาทำการจัดตั้งบริษัท ดัชท์ อีส อินเดีย (Vereniging Oost Indische Compagnie:VOC) ในเกาะชวา เมื่อ ค.ศ. 1602 เพื่อควบคุมการค้าเครื่องเทศ เป็นจุดเริ่มต้นของการเข้าปกครองอินโดนีเซียในฐานะอาณานิคมของเนเธอร์แลนด์ ในช่วงแรก บริษัท VOC ใช้วิธีเข้าไปมีอิทธิพลเหนือผู้ปกครองท้องถิ่น ต่อมา ใน ค.ศ. 1799 หลังจาก รัฐบาลเนเธอร์แลนด์เข้าควบคุมกิจการบริษัท VOC และได้เข้าปกครองอินโดนีเซียในรูปแบบอาณานิคม

⁷ “วายัง” แปลว่า “เงา” ส่วน “ปูร์วา” แปลว่า “ความเก่าแก่” รวมกันจึงหมายถึง ความเก่าแก่แห่งศิลปะการเชิดตัวหุ่นที่ทำจากหนังให้เกิดเป็นภาพเงาบนจอผ้า ในปัจจุบันคำว่าวายังมีความหมายทั่วไปว่า “การแสดง”

อินโดนีเซียตกอยู่ภายใต้การปกครองของเนเธอร์แลนด์อยู่นานประมาณ 300 ปี ถูกเนเธอร์แลนด์แสวงหาประโยชน์ และเอาใจเอาเปรียบมากมาย นอกจากนั้น อิทธิพลของศาสนาคริสต์ การส่งเสริมการศึกษาแบบตะวันตก และเหตุการณ์การปฏิวัติมากมายจากภายนอกประเทศ ทำให้ความรู้สึกราชาตินิยมขึ้นแพร่หลายไปในหมู่ประชาชนชาวอินโดนีเซีย และเกิดเป็นการเคลื่อนไหวทางการเมืองเพื่อเรียกร้องเอกราช ในเดือนมกราคม ค.ศ.1942 ซึ่งเป็นช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ญี่ปุ่นมีชัยชนะเหนือเนเธอร์แลนด์ และได้เข้าปกครองอินโดนีเซีย

เมื่อญี่ปุ่นแพ้สงครามและประกาศยอมจำนนต่อฝ่ายพันธมิตร กลุ่มชาตินิยม นำโดยซูการ์โน (Sukarno) และโมฮัมหมัด ฮัตตา (Mohammed Hatta) ได้ถือโอกาสประกาศเอกราชในวันที่ 17 สิงหาคม ค.ศ.1945 ซึ่งถือได้ว่าเป็นวันชาติของอินโดนีเซีย แต่เนเธอร์แลนด์เจ้าอาณานิคมเดิมไม่ยอมรับการประกาศเอกราชของอินโดนีเซีย จึงยกกองทัพเข้าปราบปราม ผลจากการสู้รบปรากฏว่าเนเธอร์แลนด์ไม่สามารถปราบปรามกองทัพของชาวอินโดนีเซียได้ สหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นพันธมิตรกับเนเธอร์แลนด์จึงเข้ามาช่วยไกล่เกลี่ย เพื่อให้ยุติความขัดแย้งกัน โดยให้ทั้งสองฝ่ายลงนามในข้อตกลงลิงกัจยาดิ (Linggadjati Agreement) เมื่อ ค.ศ. 1946 โดยเนเธอร์แลนด์ยอมรับอำนาจของรัฐบาลอินโดนีเซียในเกาะชวาและสุมาตรา ต่อมาภายหลัง เนเธอร์แลนด์ได้ละเมิดข้อตกลง โดยได้นำทหารเข้าโจมตีอินโดนีเซีย ทำให้ประเทศอื่น ๆ เช่น ออสเตรเลีย และอินเดีย ได้ยื่นเรื่องให้คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ (UNSC) เข้าจัดการ สหประชาชาติได้เข้าระงับข้อพิพาท โดยตั้งคณะกรรมการประกอบด้วย ออสเตรเลีย เบลเยียม และสหรัฐอเมริกา เพื่อทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยประนีประนอม และได้เรียกร้องให้มีการหยุดยิง แต่เนเธอร์แลนด์ได้เข้าจับกุมผู้นำคนสำคัญของอินโดนีเซีย คือ ซูการ์โนและฮัตตาไปกักขัง ภายหลังทหารอินโดนีเซียจึงนำตัวผู้นำทั้งสองออกมาได้ ในระยะนี้ทุกประเทศทั่วโลกต่างตำหนิการกระทำของเนเธอร์แลนด์ และคณะมนตรีความมั่นคงได้กดดันให้เนเธอร์แลนด์มอบเอกราชแก่อินโดนีเซีย ระยะเวลาดังกล่าว (ค.ศ.1945 -1950) เรียกได้ว่าเป็นช่วงเวลาแห่งการปฏิวัติและการปกป้องเอกราชของอินโดนีเซีย เนื่องจากเกิดการปฏิวัติและการต่อสู้เพื่อเอกราชดำเนินไปอย่างกว้างขวาง

ในวันที่ 27 ธันวาคม ค.ศ.1949 อินโดนีเซียได้รับเอกราช⁸ ชูการ์โนดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี และโมฮัมหมัด ฮัตตา เป็นนายกรัฐมนตรี แต่ความยุ่งยากยังคงมีอยู่ เนื่องจากเนเธอร์แลนด์ไม่ยินยอมให้รวมดินแดนอิเรียนจาया (หรือนิวกินีตะวันตก) เข้ากับอินโดนีเซีย อิเรียนจาयाจึงยังอยู่ในความครอบครองของเนเธอร์แลนด์ ทั้งสองฝ่ายจึงเตรียมการจะสู้รบกันอีก จนองค์การสหประชาชาติต้องเข้าไปไกล่เกลี่ยอีกครั้งหนึ่งและกำหนดให้มีการลงประชามติในอิเรียนจาया ผลปรากฏว่าประชาชนส่วนใหญ่ในอิเรียนจาयाต้องการรวมอยู่กับสาธารณรัฐอินโดนีเซีย สหประชาชาติจึงโอนอิเรียนจาयाให้อยู่ในความปกครองของอินโดนีเซีย เมื่อเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1963 เนเธอร์แลนด์ต้องถอนตัวออกไปนับแต่นั้นเป็นต้นมา

อินโดนีเซียภายหลังได้รับเอกราช

เมื่ออินโดนีเซียได้รับเอกราชใน ค.ศ.1950 อินโดนีเซียเป็นรัฐสหพันธ์ที่เรียกชื่อว่า “สาธารณรัฐแห่งสหรัฐอินโดนีเซีย” (Republic of the United States of Indonesia) ซึ่งในปีต่อมาเปลี่ยนเป็น “สาธารณรัฐอินโดนีเซีย” และใช้มาจนปัจจุบัน

ในระบอบตั้งแต่ปี ค.ศ. 1950-1960 เป็นระบอบ “เสรีนิยมประชาธิปไตย” ใช้รัฐธรรมนูญฉบับ ค.ศ. 1950 มีรัฐสภาโดยสมาชิกสภาในช่วงแรกมาจากการแต่งตั้ง (ค.ศ.1955 มีการเลือกตั้งสมาชิกรัฐสภา ปีต่อมาเลือกตั้งสมาชิกสภาว่างรัฐธรรมนูญฉบับถาวรของประเทศ) มีพรรคการเมืองหลายพรรค พรรคที่สำคัญ ได้แก่ พรรคมัสยุมี่ (Masyumi) พรรคนาห์ดาตุลอุลามะ (Nahdatul Ulama : NU) พรรคสังคมนิยมอินโดนีเซีย (PSI) พรรคอิสลามหัวเก่า พรรคอิสลามหัวก้าวหน้า พรรคคอมมิวนิสต์อินโดนีเซีย (Indonesian Communist Party: PKI) และพรรคชาตินิยมอินโดนีเซีย (Indonesian Nationalist Party: PNI) ของชูการ์โน มีการเลือกตั้งครั้งแรกใน ค.ศ.1955 โดยพรรคชาตินิยมอินโดนีเซียของชูการ์โนได้เข้ามาจัดตั้งรัฐบาล ซึ่งเขาต้องประสบกับปัญหามากมาย ไม่ว่าจะเป็น ปัญหาเศรษฐกิจ การเพิ่มจำนวนประชากร การค้าของเถื่อน การฉ้อราษฎร์บังหลวง การปฏิวัติต่อต้านรัฐบาล เป็นต้น ทำให้รัฐบาลสมัยชูการ์โนต้องประกาศกฎอัยการศึก ทหารเข้ามามีอำนาจและบทบาทในทางการเมืองมากขึ้น

⁸ ในวันที่ 27 ธันวาคม 1949 สมเด็จพระราชินียูเรียนาแห่งฮอลันดา ทรงลงพระนามในเอกสารโอนอำนาจของอดีตหมู่เกาะอินเดียนตะวันออกของฮอลันดามาให้แก่อินโดนีเซีย และยอมรับว่าอินโดนีเซียเป็นรัฐที่มีเอกราชและมีอำนาจเต็มที่ อินโดนีเซียได้เอกราชสมบูรณ์ตามสัญญาที่ตกลงกันที่กรุงเฮก (แต่ชาวอินโดนีเซียถือเอาวันที่ 17 สิงหาคม ซึ่งเป็นวันประกาศเอกราชของชูการ์โนเป็นวันชาติ)

ประธานาธิบดีซูการ์โน ได้สร้างอุดมการณ์แห่งชาติขึ้นคือ “หลักปรัชญาศิวา” (ปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญฉบับปี ค.ศ.1945) มีบทบัญญัติ 5 ประการ คือ หลักชาตินิยม หลักมนุษยธรรม หลักประชาธิปไตย หลักยุติธรรมในสังคม และหลักความเชื่อในพระเจ้า นอกจากนี้ ซูการ์โนยังได้เสนอหลักการ “นาซาคอม” (Nasakom) เป็นการนำความคิดของพรรคชาตินิยมอินโดนีเซีย (ลัทธิชาตินิยม) พรรค NU (ศาสนาอิสลาม) และพรรคคอมมิวนิสต์อินโดนีเซีย (ลัทธิคอมมิวนิสต์) มาประสานเข้าด้วยกัน โดยมีจุดมุ่งหมายในการนำพรรคการเมืองใหญ่ของอินโดนีเซียมาร่วมกันเป็นรัฐบาลโดยมีซูการ์โนเป็นผู้นำ เพื่อสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายในชาติ และเพื่อระงับความแตกแยกของพรรคการเมือง การนำเอาหลักการดังกล่าวมาใช้ถือเป็นการเปิดทางให้พรรคคอมมิวนิสต์อินโดนีเซียเข้าร่วมรัฐบาลผสมอย่างไม่เคยมีมาก่อนในประวัติศาสตร์อินโดนีเซีย⁹ หลักการนาซาคอมทำให้พรรคคอมมิวนิสต์อินโดนีเซียมีบทบาทและอำนาจทางการเมืองมากขึ้น จนนำไปสู่ความขัดแย้งกับกองทัพและคณะรัฐบาล

ในระยาะ ค.ศ. 1960 -1965 เป็นระยาะ “ประชาธิปไตยแบบมีผู้นำ” (ประชาธิปไตยแบบชี้้นำ) เนื่องจากสถานการณ์บ้านเมืองแตกแยก มีความอ่อนแอทางการเมือง ทำให้ซูการ์โนยกเลิกระบอบเสรีนิยมประชาธิปไตยเปลี่ยนมาใช้ระบอบประชาธิปไตยแบบมีผู้นำ ซึ่งเป็นระบอบที่ทำให้ประธานาธิบดีมีบทบาททางการเมืองมากขึ้น แต่กองทัพและพรรคคอมมิวนิสต์อินโดนีเซียก็มีความสำคัญมากขึ้นเช่นกัน ในช่วงระยะเวลาดังกล่าว เศรษฐกิจอยู่ในภาวะตกต่ำ เงินเฟ้อ และค่าครองชีพสูง นอกจากนี้ ยังมีความแตกแยกทางการเมือง ทำให้ปัญญาชน นักการเมือง สื่อมวลชน และประชาชนทั่วไปไม่พอใจมากขึ้น จนนำไปสู่การเกิดรัฐประหาร “เกสตาปู” หรือ “ขบวนการ 30 กันยายน” (Gestapu หรือ gerakan September Tiga Puluh) ในปี 1965 โดยรัฐบาลอินโดนีเซียเชื่อว่า เป็นความพยายามของผู้นำคอมมิวนิสต์ที่พยายามจะยึดอำนาจ ในวันถัดมากองทัพภายใต้การบัญชาการของพันเอกซูฮาร์โตสามารถยึดอำนาจกลับคืนมาได้ และกองทัพก็เริ่มทำการกวาดล้างพวกคอมมิวนิสต์นับแต่นั้นเป็นต้นมา ทำให้ทหารเข้ามามีอำนาจทางการเมืองอย่างเต็มที่ พรรคคอมมิวนิสต์อินโดนีเซียก็กลายเป็นพรรคการเมืองที่ผิดกฎหมายไป

⁹ อุษณีย์ วรรณสูตร และ พัชรีย์ สิโรรส, พื้นฐานทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมในกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2522), น. 235.

ในปี ค.ศ.1965 เกิดการรัฐประหารขึ้น เชื่อกันว่าเป็นเพราะหัวหน้าเกรงภัยคอมมิวนิสต์ว่าจะขยายตัวอย่างแพร่หลายในอินโดนีเซีย ซึ่งจะเป็นภัยอย่างยิ่งต่อประเทศที่ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม และมีความเป็นไปได้ว่าพรรคคอมมิวนิสต์อินโดนีเซียจะเป็นกองกำลังติดอาวุธกลายเป็น กองทัพที่ 5 ขึ้นมาได้ (เพิ่มจากกองทัพบก เรือ อากาศ และตำรวจ ที่มีอยู่แล้ว) ในความเป็นจริงรัฐประหารที่เกิดขึ้นนี้มีเหตุผลอื่นแฝงอยู่ด้วย นั่นคือ การที่ทหารส่วนหนึ่งภายในกองทัพไม่พอใจการบริหารปกครองประเทศของซูการ์โน ที่ปกครองแบบเผด็จการโดยผูกขาดอำนาจทางการเมืองไว้กับตนเอง สนับสนุนพรรคคอมมิวนิสต์อินโดนีเซียเพื่อให้คานอำนาจกับกองทัพ และแสวงหาผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจอย่างไม่ชอบธรรม¹⁰

ภายหลังการรัฐประหาร นายพลซูฮาร์โต ค่อย ๆ ก้าวขึ้นสู่อำนาจโดยถอดถอนอำนาจของประธานาธิบดีซูการ์โนลงทีละน้อย ในที่สุดซูฮาร์โตก็สามารถกดดันให้ซูการ์โนยอมลงนามมอบอำนาจให้เมื่อ 11 มีนาคม 1966 ซึ่งเท่ากับว่าเป็นการเริ่มต้นสถาปนาระบบการเมืองแบบ “ระเบียบใหม่” แทนที่ระบบเก่า ต่อมาสภาที่ปรึกษาประชาชน (MPR) ได้แต่งตั้งให้ซูฮาร์โตเป็นประธานาธิบดีรักษาการณ ๖ จนกระทั่งในวันที่ 27 มีนาคม ค.ศ.1968 สภาที่ปรึกษาประชาชนจึงได้แต่งตั้งเขาเป็นประธานาธิบดีโดยการแต่งตั้งไปจนกว่าจะมีการเลือกตั้ง ยุคสมัยของประธานาธิบดีซูการ์โนจึงสิ้นสุดลง¹¹

ซูฮาร์โตสามารถครองตำแหน่งประธานาธิบดีของอินโดนีเซียได้อย่างมั่นคงและยาวนาน ถึง 7 สมัย (ตั้งแต่ปี ค.ศ.1968, 1973, 1978, 1983, 1988, 1993 และ 1998) นานกว่า 30 ปี เนื่องจากมีการสนับสนุนจาก 3 กลุ่มคือ 1) สถาบันทหาร ซึ่งมีบทบาทสำคัญในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของอินโดนีเซียอย่างมาก 2) กลุ่มโกลคาร์ (Golkar หรือชื่อเต็มคือ Golongan Karya ซึ่งแปลว่ากลุ่มทำงาน) เป็นกลุ่มการเมืองที่ทำหน้าที่เหมือนพรรคการเมือง โดยรัฐบาลจัดตั้งเมื่อปี 1964 เพื่อคานอำนาจของพรรคคอมมิวนิสต์ เป็นพรรคการเมืองที่ได้รับชัยชนะทุกครั้งในการเลือกตั้ง 3) กลุ่มนักธุรกิจขนาดใหญ่ ที่ประสานผลประโยชน์กับรัฐบาล และกองทัพพร้อมกัน ทั้งสามกลุ่มที่กล่าวมาแล้วนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้รัฐบาลซูฮาร์โตมีเสถียรภาพและความมั่นคงทางการเมืองสูง

¹⁰ ประทุมพร วัชรเสถียร, “อินโดนีเซียยุคซูฮาร์โต 1,” ขวัญเรือน, 24 (กรกฎาคม, 2541): 98-100.

¹¹ หลังจากซูการ์โนหมดอำนาจก็ถูกกักบริเวณให้อยู่แต่ในบ้านพัก และเสียชีวิตในเดือนมิถุนายน

ในช่วงสมัยนี้เอง อินโดนีเซียได้ขยายเขตแดนของประเทศหลายครั้ง ได้แก่ เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 1963 อินโดนีเซียได้ประกาศผนวกดินแดน Dutch New Guinea หรือ อีเรียนจาया (Irian Jaya) นอกจากนั้น ในปี ค.ศ. 1975-1976 อินโดนีเซียได้บุกเข้ายึดครองและผนวกดินแดนติมอร์ตะวันออกซึ่งเคยเป็นอาณานิคมของโปรตุเกส และได้ประกาศผนวกดินแดนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสาธารณรัฐอินโดนีเซีย (เป็นจังหวัดที่ 27) ในวันที่ 7 ธันวาคม 1975 แม้ประชาคมระหว่างประเทศไม่ยอมรับการอ้างสิทธิเหนือติมอร์ตะวันออกของอินโดนีเซียก็ตาม

การครองอำนาจของซูฮาร์โตมั่นคงและยืนยาวมาได้กว่า 30 ปี แต่ก็ต้องมาประสบกับวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจขึ้น กล่าวคือในวันที่ 2 กรกฎาคม 1997 ธนาคารแห่งประเทศไทยประกาศให้ค่าเงินลอยตัว ทำให้ค่าเงินบาทลดลงทันที ประเทศอินโดนีเซียได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจของไทยอย่างรุนแรง นักลงทุนต่างโอนเงินออกจากอินโดนีเซีย ทำให้อินโดนีเซียต้องขอความช่วยเหลือจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) และนับตั้งแต่เดือนมกราคม ค.ศ. 1998 เป็นต้นมา รัฐบาลอินโดนีเซียได้ประกาศขึ้นราคาสินค้าอุปโภคและบริโภค นอกจากนั้น ในประเทศอินโดนีเซียยังเกิดวิกฤตทางการเมืองและสังคม จากการที่รัฐบาลซูฮาร์โตมีลักษณะการเมืองแบบ KKN (เคเคเอ็น) หรือ การเมืองในลักษณะของการสมรู้ร่วมคิด (Collusion : K) การฉ้อราษฎร์บังหลวง (Corruption : K) และลัทธิพวกพ้อง (Nepotism : N) ในกลุ่มเครือญาติและคนสนิทของซูฮาร์โต ซึ่งวิกฤตการณ์เหล่านี้ได้สร้างความเดือดร้อนให้ชาวอินโดนีเซียเป็นอย่างมาก มีการก่อการจลาจลขึ้นตามหัวเมืองต่าง ๆ ทั่วประเทศ พร้อมกับเรียกร้องให้ซูฮาร์โตลาออกจากตำแหน่งประธานาธิบดี

21 พฤษภาคม 1998 ซูฮาร์โตต้องลงจากตำแหน่งประธานาธิบดี หลังจากดำรงตำแหน่งมาถึง 32 ปี¹² ภายหลังจากการลาออก รองประธานาธิบดี *ยัคคาร์ุดดิน ยูซุฟ ฮาบิบี* ได้ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีแทนท่ามกลางเสียงคัดค้านและต่อต้านจากหลายฝ่าย เพราะฮาบีบีจะ

¹² ประธานาธิบดีซูฮาร์โตของอินโดนีเซียเสียชีวิตอย่างสงบเมื่อวันที่ 28 มกราคม 2008 ภายหลังกัมป่วยและเข้ารับรักษาตัวที่โรงพยาบาลนานกว่า 2 สัปดาห์ ทางกรอินโดนีเซียได้จัดรัฐพิธีศพให้กับนายซูฮาร์โตอย่างสมเกียรติในระดับสูงสุด มีผู้นำรัฐบาลนำโดยประธานาธิบดีซูซีโล บัมบัง ยุคโตโยโน ของอินโดนีเซีย รวมถึงตัวแทนประเทศต่าง ๆ เข้าร่วมในพิธีจำนวนมาก ในจำนวนนี้รวมถึงประธานาธิบดีซานานา กุสเมาของติมอร์ตะวันออก ซึ่งเคยถูกอินโดนีเซียสมัยซูฮาร์โตเข้ายึดครองยาวนานหลายสิบปี ทั้งนี้ ศพของซูฮาร์โต ถูกฝังเคียงข้างเตียง ภรรยาของเขา ซึ่งเสียชีวิตไปตั้งแต่ปี 1996

กลายเป็นตัวแทนของซูฮาร์โต หรือตัวแทนของระบบเก่าและการรักษาอำนาจ รวมไปถึงผลประโยชน์ของซูฮาร์โตและพรรคนั่นเอง¹³

ปลายปี 1999 รัฐบาลของ บี.เจ.ฮาบีบี ได้พยายามสร้างภาพพจน์ใหม่ในเรื่องการเคารพสิทธิมนุษยชน เพราะต้องการให้อินโดนีเซียเป็นที่ยอมรับของชุมชนระหว่างประเทศ และใช้เป็นเครื่องมือในการหาเสียงเพื่อการเลือกตั้งในครั้งหน้า โดยฮาบีบีได้เสนอให้ถอนทหารส่วนใหญ่ ออกจากติมอร์ตะวันออก อีกทั้งยังได้รื้อฟื้นการเจรจาแก้ไขปัญหาติมอร์ตะวันออกกับโปรตุเกส จนนำไปสู่การลงประชามติกำหนดอนาคตตนเองของประชาชนชาวติมอร์ตะวันออก มีการแต่งตั้งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เพื่อตรวจสอบหาตัวผู้กระทำผิดจากเหตุการณ์การละเมิดสิทธิมนุษยชนในติมอร์ตะวันออกและอาเจะห์ เป็นต้น นอกจากนี้ เขายังพยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าวทางเศรษฐกิจโดยปฏิบัติตามเงื่อนไขที่เข้มงวดของกองทุนการเงินระหว่างประเทศ ในขณะเดียวกันก็ปรับเปลี่ยนการเมืองให้มีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น มีการจัดตั้งคณะรัฐมนตรีเพื่อพัฒนาการปฏิรูป และพยายามกระจายอำนาจการปกครองจากส่วนกลางไปสู่ภูมิภาค ต่อมา เขาได้จัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 7 มิถุนายน 1999 ซึ่งถือได้ว่าเป็นการเลือกตั้งแบบประชาธิปไตยเป็นครั้งแรกในประเทศอินโดนีเซีย นับตั้งแต่ได้รับเอกราชเมื่อวันที่ 17 สิงหาคม 1945

ผลการเลือกตั้งทั่วไปปรากฏว่า พรรคพีดีไอพี (PDI-P: Partai Demokrasi Indonesia Perjuangan หรือ Democratic Party for Struggle) ซึ่งมีนางเมกาวตี ซูการ์โนบุตรีเป็นหัวหน้าพรรคได้รับที่นั่งสูงสุด (153 ที่นั่งจาก 500 ที่นั่ง) ส่วนพรรคโกลคาร์ (Golkar) พรรคพีพีพี (PPP : Partai Pertsatuan Pembangunan หรือ United Development Party) และพรรคพีเคบี (PKB: Partai Kebangkitan Bangsa หรือ National Awakening Party) ของนายอัปดูเราะห์มาน วายิด และพรรคพีเอเอ็น (PAN: Partai Amanat Nasional หรือ National Mandate Party) ได้คะแนนเสียงรองลงมาตามลำดับ ผลการเลือกตั้งครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าความนิยมของพรรคโกลคาร์เสื่อมลง ประชาชนไม่ต้องการให้อำนาจของทหาร และพรรคพวกของซูฮาร์โตกลับมาครองอำนาจได้อีก

¹³ ประทุมพร วัชรเสถียร, “อินโดนีเซีย : ปรับเปลี่ยนดูเหมือนจะไม่ง่ายนัก1,” ขวัญเรือน, 31 (ธันวาคม, 2542): 54.

หลังจากนั้น ได้เกิดวิกฤตการณ์ทางการเมืองขึ้น เพราะผู้นำหัวอนุรักษ์นิยมและองค์กรมุสลิมกลุ่มต่าง ๆ ไม่ยอมรับชัยชนะของนางเมกาวตี ชูการ์โนบุตรี โดยเห็นว่าสตรีไม่ควรที่จะเล่นและเป็นผู้นำทางการเมือง ซึ่งเป็นสิ่งที่ขัดต่อหลักการของศาสนาอิสลาม หลายพรรคการเมือง โดยเฉพาะพรรค PKB ก็ฉวยโอกาสดังกล่าว อ้างว่าไม่อาจยอมรับสตรีเป็นประธานาธิบดีได้เช่นกัน

ดังนั้น ในการเลือกตั้งครั้งต่อมา คือ การเลือกตั้งประธานาธิบดี ที่จัดขึ้นเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 1999 โดยสภาที่ปรึกษาประชาชน (MPR)¹⁴ เป็นสถาบันที่มีอำนาจในการเลือกประธานาธิบดี ผลก็คือ นายอับดุลเราะห์มาน วาฮิด ได้รับคะแนนสูงสุดคือ 373 คะแนน ให้ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี ขณะที่นางเมกาวตี ชูการ์โนบุตรี ได้คะแนนเสียงรองลงมาคือ 313 คะแนน ได้ดำรงตำแหน่งรองประธานาธิบดี¹⁵

รัฐบาลของประธานาธิบดีอับดุลเราะห์มาน วาฮิด เป็นที่คาดหวังของประชาชนอย่างมากว่าจะเข้ามาแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นได้สำเร็จ ทว่า การบริหารการเมืองการปกครองและเศรษฐกิจในสมัยของวาฮิดกลับไม่มีประสิทธิภาพมากนัก เพราะเศรษฐกิจของประเทศก็ยังคงอยู่ในสถานะที่ไม่มั่นคง อีกทั้งยังมีปัญหากองทัพ ปัญหาการแบ่งแยกดินแดน และปัญหาส่วนตัวของประธานาธิบดีในกรณีคดีอื้อฉาวที่เกี่ยวข้องกับการรับเงินจากสุลต่านบรูไน และการยกยอกเงินจากองค์การสำรองอาหารแห่งชาติ หรือ Bulog ทำให้ประธานาธิบดีอับดุลเราะห์มานถูกสภาที่ปรึกษาประชาชนอภิปรายไม่ไว้วางใจ และถอดถอนออกจากตำแหน่งในวันที่ 23 กรกฎาคม 2001 หลังจากที่วาฮิดดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีได้เพียง 11 เดือน พร้อมกับแต่งตั้งรองประธานาธิบดี เมกาวตี ชูการ์โนบุตรี ขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีคนใหม่ของอินโดนีเซียแทน

ตลอดสมัยของนางเมกาวตี ชูการ์โนบุตรี อินโดนีเซียก็เผชิญหน้ากับปัญหาทางเศรษฐกิจเช่นเดียวกับรัฐบาลชุดก่อน ๆ ปัญหาการแบ่งแยกดินแดนก็ยังคงเป็นปัญหาสำคัญที่รัฐบาลยากจะควบคุมและแก้ไขสถานการณ์ได้โดยง่าย ปัญหาการปฏิรูประบบราชการ และรัฐวิสาหกิจให้ทันสมัยเพื่อให้สอดคล้องกับกระบวนการพัฒนาประชาธิปไตยเพราะยังมีปัญหา

¹⁴ ตามรัฐธรรมนูญฉบับ ค.ศ.1945 (ใช้กันมาจนถึงปัจจุบัน) ได้กำหนดให้สภาที่ปรึกษาประชาชน (MPR) ทำการแต่งตั้งประธานาธิบดีของประเทศ ซึ่งสภาที่ปรึกษาประชาชนในขณะนั้น มีสมาชิก 700 คน ประกอบด้วย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 500 คน ตัวแทนท้องถิ่น 135 คน และตัวแทนกลุ่มอาชีพต่าง ๆ 65 คน

¹⁵ เสาวภา ธานีรัตน์ (บรรณาธิการ), อินโดนีเซียศึกษา: ฉบับปฐมฤกษ์ (นครศรีธรรมราช : ศูนย์อินโดนีเซียศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช., 2547), น. 50.

วัฒนธรรมทางการเมืองแบบเก่าที่ยังคงฝังลึกอยู่ในระบบราชการและรัฐวิสาหกิจอินโดนีเซีย ปัญหาการปฏิรูปกองทัพ รวมไปถึงปัญหาใหม่ที่เกิดขึ้น คือ ปัญหาการแพร่ระบาดของโรค SARS ซึ่งส่งผลกระทบต่อธุรกิจท่องเที่ยวและธุรกิจบริการ

วาระการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีของนางเมกาวตี สิ้นสุดลงใน ค.ศ. 2004 เมื่ออินโดนีเซียได้จัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกผู้แทนราษฎรครั้งใหม่ เมื่อวันที่ 5 เมษายน 2004 ผลการเลือกตั้งปรากฏว่าพรรค Golkar ได้คะแนนเป็นอันดับหนึ่ง โดยได้ที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎร 128 ที่นั่ง จากจำนวนทั้งหมด 550 ที่นั่ง ส่วนพรรค PDI-P ของประธานาธิบดีเมกาวตี ได้รับคะแนนเป็นอันดับสอง ได้ที่นั่ง 109 ที่นั่ง หลังจากนั้น จึงจัดให้มีการเลือกตั้งประธานาธิบดีโดยตรงครั้งแรกในประวัติศาสตร์การเมืองอินโดนีเซียรอบที่ 1 เมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2004 โดยมีพรรคการเมืองทั้งหมด 5 พรรค เสนอรายชื่อผู้สมัครเป็นคู่ (candidate pairs) ลงชิงตำแหน่งประธานาธิบดี และรองประธานาธิบดี แต่เนื่องจากไม่มีผู้สมัครคู่ใดได้คะแนนเสียงเกินกึ่งหนึ่ง คณะกรรมการการเลือกตั้งอินโดนีเซียจึงได้จัดให้มีการเลือกตั้งประธานาธิบดีรอบที่ 2 เมื่อวันที่ 20 กันยายน 2004 ซึ่งเป็นไปตามกฎหมายการเลือกตั้งประธานาธิบดี (Presidential Election Act) ของอินโดนีเซีย โดยมี ดร. ซูซีโล บัมบัง ยูโดโยโน (Susilo Bambang Yudhoyono - SBY) นายยูซุฟ คัลลา (Jusuf Kalla) จากพรรค Democratic Party (PD) นางเมกาวตี ชูการ์โนบุตรี และนายฮาซิม มูซาดิ (Hasyim Muzadi) จากพรรค PDI - P ได้สิทธิลงสมัครในการเลือกตั้งรอบที่ 2 นี้

คณะกรรมการการเลือกตั้งอินโดนีเซียได้ประกาศผลการเลือกตั้งรอบที่ 2 อย่างเป็นทางการ ในวันที่ 4 ตุลาคม 2004 โดย ดร.ซูซีโล บัมบัง ยูโดโยโน ได้รับชัยชนะ และได้สาบานตนเข้ารับตำแหน่งเป็นประธานาธิบดีสืบต่อจากนางเมกาวตี เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2004 ซึ่งเป็นประธานาธิบดีคนแรกที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของสาธารณรัฐอินโดนีเซีย คณะรัฐมนตรีของประธานาธิบดีซูซีโลประกอบด้วย รัฐมนตรี 36 คน มีถึง 4 คนที่เป็นผู้หญิงตามที่เขาเคยสัญญาไว้ระหว่างการเลือกตั้ง นอกจากนี้ ยังมีสมาชิกจากพรรค PD, Golkar, PPP, PBB, PKB, PAN, PKP และ PKS¹⁶

¹⁶ Tempointeraktif, "SBY Akan Tunjuk 4 Wanita,"

ในช่วงที่ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี เขาประสบความสำเร็จในการทำข้อตกลงสันติภาพฉบับใหม่กับผู้นำกลุ่มกบฏในจังหวัดอาเจห์ สามารถจัดการกับผู้ก่อการที่ก่อคดีวางระเบิดพลีชีพในเกาะบาห์ลีเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2005¹⁷ ทำให้เรียกความมั่นใจคืนจากนักลงทุนต่างชาติให้มาลงทุนในประเทศได้มากขึ้น

ทว่า อุปสรรคที่เกิดขึ้นในรัฐบาลของประธานาธิบดียูโดโยโนก็มีไม่น้อยเช่นกัน กล่าวคือ เกิดปัญหาภัยธรรมชาติร้ายแรงมากมาย อาทิ ในวันที่ 26 ธันวาคม 2004 เกิดแผ่นดินไหวนอกชายฝั่งสุมาตรา จนแรงสั่นสะเทือนที่เกิดขึ้นก่อให้เกิดคลื่นยักษ์สึนามิในมหาสมุทรอินเดีย ทำให้ประชาชนอินโดนีเซียในจังหวัดต่าง ๆ โดยเฉพาะจังหวัดอาเจห์เสียชีวิตอย่างน้อย 200,000 คน หลังจากนั้นอีก 3 เดือน ได้เกิดแผ่นดินไหวครั้งใหญ่ในเกาะนิอัส (Nias) ทางใต้ของสุมาตรา ในเดือนมีนาคม 2005 ขึ้น และต่อมาภูเขาไฟเมราปี (Mount Merapi)¹⁸ ที่ตั้งอยู่บนเกาะชวา ห่างไปทางตะวันตกของกรุงจาการ์ เป็นระยะทาง 460 กิโลเมตร เริ่มมีการปะทุพ่นหมอกควันออกมาตามมามากด้วยการเกิดแผ่นดินไหว 6.2 ริกเตอร์ ในยอร์กยาคาร์ตา (Yogyakarta) ทำให้มีผู้เสียชีวิตกว่า 150 คนบาดเจ็บกว่าพันคน สองเดือนหลังจากนั้นก็เกิดแผ่นดินไหวขึ้นอีกครั้ง นำมาสู่การเกิดสึนามิขนาดย่อมที่ทำลายบางส่วนในชายฝั่งทางใต้ของชวาตะวันตก นอกจากนี้ ยังเกิดภัยพิบัติอย่างอื่นอีก ไม่ว่าจะเป็น การแพร่ระบาดของไข้หวัดนก การเกิดน้ำท่วมครั้งใหญ่ในจาการ์ตาเมื่อเดือนมกราคม 2007 เป็นต้น แต่เขาก็สามารถจัดการกับปัญหาให้ลุล่วงมาได้

ด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากราคาน้ำมันในตลาดโลกมีราคาเพิ่มสูงขึ้น รัฐบาลอินโดนีเซียจึงจำเป็นต้องใช้งบประมาณของประเทศมาชดเชยราคาน้ำมัน กล่าวคือ การชดเชยราคาน้ำมันทำให้รัฐบาลต้องนำเงินที่เก็บไว้สำหรับการพัฒนาในด้านอื่น ๆ อย่าง โครงสร้างพื้นฐาน การศึกษา และสวัสดิการ มาใช้ในการอุดหนุนราคาน้ำมันเชื้อเพลิง ดังนั้น ในเดือนมีนาคม และเดือนตุลาคม

¹⁷ คาดว่าเป็นการโจมตีของกลุ่มทหารชาวมุสลิม JI (Jemaah Islamiah) ดร.ซูซีโล บัมบัง ยูโดโยโนได้กล่าวโทษกลุ่มดังกล่าว และสัญญาว่าจะตามหาผู้กระทำผิดมาลงโทษตามกระบวนการยุติธรรมให้ได้ ซึ่งในวันที่ 9 พฤศจิกายน 2005 ตำรวจได้เจอที่ซ่อนของมือวางระเบิด นายอาซฮารี ฮูซิน และพรรคพวก ทำให้เกิดการต่อสู้ระหว่างกันสุดท้าย นายอาซฮารี ฮูซิน ถูกยิงตาย และพรรคพวกที่เหลือระเบิดตัวเองตาย

¹⁸ ภูเขาไฟเมราปีเป็นลูกหนึ่งในจำนวนภูเขาไฟ 129 ลูกในอินโดนีเซียที่ยังคุกรุ่นอยู่ มันมีความสูง 2,968 เมตร หรือ 9,737 ฟุต ภูเขาไฟลูกนี้เคยปะทุครั้งใหญ่มาแล้วเมื่อปี ค.ศ. 1994 หรือ กว่าสิบสองปีมาแล้ว ครั้งนั้นฆ่าชีวิตผู้คนไป 60 คน ส่วนการระเบิดครั้งที่ย่ำแย่ที่สุดที่ได้มีการบันทึกไว้คือในปี ค.ศ. 1994 ครั้งนั้นมีผู้เสียชีวิต 1,300 คนเลยทีเดียว

2005 ประธานาธิบดียูโดโยโนจึงตัดสินใจประกาศตัดงบประมาณชุดเขยน้ำมัน ทำให้ราคาน้ำมันเพิ่มขึ้น 29% และ 125% ตามลำดับ¹⁹ ส่งผลกระทบต่อประชาชนทุกระดับชั้น และทำให้ความนิยมในตัวเขาลดลง

ถึงแม้ว่า ในช่วงหลังความนิยมของประธานาธิบดียูโดโยโนจะเสื่อมลง อำนาจทางการเมืองในพรรคโกลดคาร์ก็เริ่มสั่นคลอน ทว่า เขาก็ยังคงเป็นนักการเมืองที่ได้รับความนิยมมากที่สุดของอินโดนีเซียในปัจจุบัน

สาธารณรัฐประชาธิปไตยติมอร์-เลสเต

ติมอร์ตะวันออก (East Timor) หรือ ชื่ออย่างเป็นทางการคือ สาธารณรัฐประชาธิปไตยติมอร์-เลสเต (Democratic Republic of Timor-Leste) คำว่า “ติมูร์” เป็นภาษาอินโด-มาเลย์ หมายถึง ตะวันออก ส่วน “เลสเต” ซึ่งมาจากภาษาโปรตุเกส ก็หมายถึงตะวันออก เช่นกัน

สภาพภูมิศาสตร์

ติมอร์ตะวันออกเป็นประเทศหมู่เกาะ จัดเป็นเกาะในกลุ่มเกาะอินโดนีเซีย เรียกว่า เกาะติมอร์ เกาะติมอร์ซึ่งรูปร่างคล้ายจระเข้ ตั้งอยู่ระหว่างอินโดนีเซียและออสเตรเลีย โดยอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของอินโดนีเซีย และ ทิศตะวันตกเฉียงเหนือของออสเตรเลีย มีรูปร่างยาวรีตามแนวตะวันออกเฉียงเหนือ - ตะวันตกเฉียงใต้ มีพื้นที่ประมาณ 32,350 ตารางกิโลเมตร ยาวประมาณ 470 กิโลเมตร และกว้างประมาณ 110 กิโลเมตร²⁰ เกาะติมอร์เป็นเกาะที่ใหญ่ที่สุดในหมู่เกาะซุนดาน้อย (The Lesser Sunda Islands) ตั้งอยู่ทางตะวันออกเฉียงใต้ของหมู่เกาะมาเลย์ (Malay Archipelago) ซึ่งอยู่ระหว่างทะเลซาวู (Savu Sea) ทางตะวันตก และทะเลติมอร์ทางตะวันออกเฉียงใต้ (Timor Sea) เป็นดินแดนที่อุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็น ก๊าซ หินอ่อน น้ำมัน และก๊าซธรรมชาติ เพราะเป็นเกาะที่เกิดจากภูเขาไฟในทะเล

¹⁹ “SBY-JK Duet Atau Duel: Edisi Khusus Setahun Pemerintahan SBY-JK Redaksi Tempo,” Redaksi Tempo (24-30 October 2005): 90.

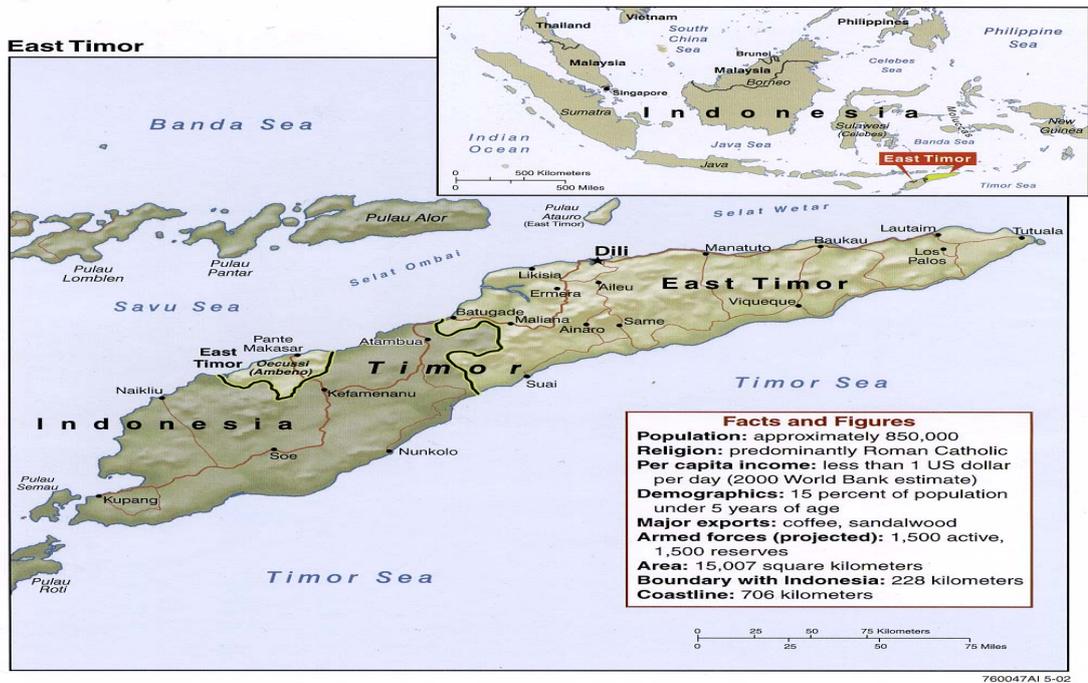
²⁰ หน่วยสห.กตอ, “ข้อมูลติมอร์ ตอ.” <<http://www.geocities.com/winucha01/totimor.htm>>, 2544.

รูปภาพที่ 3.2
หมู่เกาะซุนดาน้อย (The Lesser Sunda Islands)

ที่มา : A World Heritage Site, Komodo National Park, December 2007.

รูปภาพที่ 3.3
เกาะติมอร์

ที่มา : The University of Texas at Austin, Map Collection, 2002.

ประมาณครึ่งหนึ่งของเกาะติมอร์ทางด้านทิศตะวันออก คือ ประเทศติมอร์ตะวันออก มีพื้นที่ประมาณ 19,000 ตารางกิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูง ส่วนพื้นที่ราบที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูกมีจำนวนจำกัด มีแม่น้ำสายสั้น ๆ ไหลผ่าน ประเทศติมอร์ตะวันออกแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 13 เขต มีเมืองดิลี (Dili) เป็นเมืองหลวง และเมืองเบาขาว (Baucau) เป็นเมืองสำคัญอันดับสอง

สภาพภูมิอากาศ

มี 2 ฤดู คือ ฤดูฝน และ ฤดูแล้ง โดยฤดูฝนเริ่มตั้งแต่ เดือน พฤศจิกายน - มีนาคม และ ฤดูแล้งเริ่มตั้งแต่ เมษายน - ตุลาคม สังเกตได้ว่าประเทศติมอร์ตะวันออกมีฤดูแล้งยาวนานถึงปีละกว่า 7 เดือน ขึ้นไป อุณหภูมิโดยเฉลี่ย กลางวัน 27 - 36 องศาเซลเซียส และกลางคืน 16-25 องศาเซลเซียส โดยทั่วไปลักษณะภูมิอากาศคล้ายกับภาคใต้ของประเทศไทย

การเมือง

ติมอร์ตะวันออกมีระบบการเมืองการปกครองแบบ ประชาธิปไตย โดยมีสำนักงาน United Nations Integrated Mission in Timor-Leste (UNMIT) สนับสนุน

ประธานาธิบดีคนปัจจุบันของติมอร์ตะวันออก คือ นายโฮเซ รามอส-ฮอร์ตตา (Jose Ramos-Horta) ได้รับเลือกเมื่อวันที่ 8 พฤษภาคม 2007 และสาบานตนเข้ารับตำแหน่งอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2007 (การเลือกตั้งประธานาธิบดีในครั้งหน้าจะมีขึ้นในเดือน พฤษภาคม 2012) ส่วนหัวหน้ารัฐบาล หรือ นายกรัฐมนตรี คือ นายเคย์ ราล่า ซานานา กุสเมา (Kay Rala Xanana Gusmao) เข้าพิธีสาบานตนรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีติมอร์ตะวันออก ที่ทำเนียบนายกรัฐมนตรีในกรุงดิลี ประเทศติมอร์ตะวันออก เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2007 และมีรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศ (Minister of Foreign Affairs) คือ นาย Zacarias Albano da Costa

ด้านการบริหาร ติมอร์ตะวันออกเพิ่งเปิดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกรัฐสภา 65 ที่นั่ง มีคณะกรรมการสิทธิการสามัญประจำรัฐสภา จำนวน 9 คณะ โดยมีชื่อเรียกให้เข้าใจง่ายตามตัวอักษร ภาษาโปรตุเกส (ซึ่งเป็นภาษาราชการตามรัฐธรรมนูญติมอร์ตะวันออก) และเมื่อวันที่ 3 กันยายน 2007 คณะกรรมการต่าง ๆ ในรัฐสภาแห่งชาติได้มีมติเลือกตั้งประธาน รองประธาน และเลขาธิการ

ด้านตุลาการ ศาลยุติธรรมสูงสุด ตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้มีการแต่งตั้งผู้พิพากษา 1 คน โดยสภาแห่งชาติ ส่วนที่เหลือจะถูกแต่งตั้งจากสภาสูง

เศรษฐกิจ

หลังการลงประชามติของชาวติมอร์ตะวันออก (ค.ศ.1999) โครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจประมาณ 70% ของติมอร์ตะวันออกถูกทำลายโดยกองกำลังทหารอินโดนีเซียและกลุ่มกองกำลังอาสาสมัครพลเรือน (Militia) ชาวติมอร์ตะวันออกที่สนับสนุนการรวมติมอร์ตะวันออกกับประเทศอินโดนีเซีย อาคารบ้านเรือน ระบบการสื่อสาร โครงสร้างพื้นฐาน รวมทั้ง เอกสารหลักฐานทางราชการถูกทำลายเกือบทั้งหมด ประชาชนกว่า 200,000 คน ต้องอพยพหนีภัยไปอยู่ติมอร์ตะวันตก สิ่งเหล่านี้เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของติมอร์ตะวันออก ทำให้นักลงทุนจากภายนอกยังไม่แน่ใจที่จะเข้าไปลงทุนอย่างถาวร ดังนั้น หน่วยงานของสหประชาชาติที่เข้ามาปฏิบัติการในติมอร์ตะวันออก ภายใต้ชื่อ United Nations Mission in East Timor หรือ UNAMET จึงเข้ามาฟื้นฟูบูรณะประเทศแก้ไขปัญหาในเบื้องต้น โดยการจัดระเบียบทางกฎหมายเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักลงทุนชาวต่างชาติ อาทิ การดูแลสัญญาเช่าที่ดินเพื่อประกอบกิจการของบริษัทต่างชาติ นอกจากนี้ ติมอร์ตะวันออกยังไม่มียุทธศาสตร์เป็นของตนเองในการฟื้นฟูและบูรณะประเทศ งบประมาณส่วนใหญ่ที่ใช้ในการบูรณะประเทศมาจากความช่วยเหลือจากต่างประเทศและการรับความช่วยเหลือจากนานาชาติผ่านที่ประชุมประเทศผู้บริจาคเงินให้ติมอร์ตะวันออก (Donor's Meeting)²¹

หลังจากได้รับเอกราชเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2002 การพัฒนาติมอร์ตะวันออกขับเคลื่อนได้ด้วยเงินช่วยเหลือจากต่างประเทศ ทั้งในกรอบพหุภาคีจากองค์การระหว่างประเทศ และในกรอบทวิภาคีจากประเทศต่าง ๆ แต่เมื่อมีการจัดตั้งกองทุนน้ำมัน (Petroleum Fund) ขึ้นเมื่อวันที่ 3 สิงหาคม 2005 รัฐบาลก็สามารถดึงเงินส่วนหนึ่งจากกองทุนน้ำมันมาสมทบกับภาษีและรายได้อื่นเพื่อใช้เป็นงบประมาณบริหารประเทศ

เมื่อเดือนเมษายน - มิถุนายน 2007 ติมอร์ตะวันออกได้จัดการเลือกตั้งประธานาธิบดี และการเลือกตั้งทั่วไป รัฐบาลใหม่ที่ถูกเลือกเข้ามานี้ได้จัดทำแผนพัฒนาประเทศ 5 ปี (2008 - 2012) และแต่ละกระทรวงทบวงกรมก็มีการจัดทำยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาแยกออกไปต่างหากอีกด้วย กอปรกับรายได้จากก๊าซธรรมชาติและน้ำมันที่เคยเข้ากองทุนน้ำมัน เดือนละ

²¹ กรมเอเชียตะวันออก กองเอเชียตะวันออก กระทรวงการต่างประเทศ, "สาธารณรัฐประชาธิปไตยติมอร์-เลสเต (The Democratic Republic of Timor-Leste)," <<http://www.mfa.go.th/web/2386.php?id=379>>, ธันวาคม 2549.

11 ล้านเหรียญสหรัฐเมื่อปีก่อตั้งกลับเพิ่มขึ้นในอัตราที่สูงขึ้นถึง 100 ล้านเหรียญสหรัฐ ต่อเดือน ทำให้ประเทศเกิดสภาพคล่องในการใช้จ่าย และลดการพึ่งพาเงินช่วยเหลือจากต่างประเทศลงได้ในระดับหนึ่ง²²

ประชากรติมอร์ตะวันออกขณะนี้ประมาณ 1 ล้านคน (คาดว่าในอีก 20 ปี ข้างหน้า ประชากรจะเพิ่มขึ้นเป็นกว่า 2 ล้านคน) จัดเป็นหนึ่งในประเทศที่มีรายได้ต่อหัวของประชากรต่ำสุดในโลก โดยอยู่ที่เพียง 400 เหรียญสหรัฐ (ราว 1.27 หมื่นบาท) รายได้ของประชากรร้อยละ 41 ต่ำกว่า 55 เหรียญสหรัฐต่อวัน (ต่ำกว่าเส้นแห่งความยากจน) ขณะที่ร้อยละ 76 ของประชากรทั้งหมดอยู่ในชนบท และชาวชนบทร้อยละ 85 อยู่ในฐานะยากจน ศักยภาพด้านการแข่งขันทางเศรษฐกิจอยู่ในอันดับที่ 127 จาก 131 ประเทศทั่วโลก (ประจำปี ค.ศ. 2007-2008)²³

นอกจากนี้ ติมอร์ตะวันออกยังไม่สามารถผลิตอาหารได้พอเพียงกับความต้องการบริโภคในประเทศ โดยในปัจจุบัน ติมอร์ตะวันออกผลิตข้าวได้ปีละประมาณ 32 ตันเท่านั้น ดังนั้น ติมอร์ตะวันออกจึงต้องนำเข้าข้าว โดยส่วนใหญ่ ในปี 2004 ติมอร์ตะวันออกนำเข้าข้าวจากเวียดนามมีปริมาณร้อยละ 63 ของปริมาณนำเข้าทั้งหมด รองลงมาได้แก่ อินโดนีเซียร้อยละ 26 ไทยร้อยละ 9 สหรัฐอเมริการ้อยละ 2 ที่เหลือนำเข้าจากออสเตรเลีย สิงคโปร์ และญี่ปุ่น รวมกันประมาณร้อยละ 1²⁴ เนื่องจากพื้นดินส่วนใหญ่แห้งแล้งขาดความอุดมสมบูรณ์ ประกอบกับปริมาณน้ำฝนที่ไม่คงที่ ฝนตกไม่สม่ำเสมอ ทำให้การทำเกษตรกรรมของชาวติมอร์ตะวันออกไม่ค่อยมีผลผลิต

²² สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงดิลี, "ทิศทางใหม่เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจของติมอร์ฯ,"

<<http://timor-leste-dili.blogspot.com/>>, 17 ตุลาคม 2007.

²³ เวิลด์ อีโคโนมิก ฟอรัม (ดับเบิลยูอีเอฟ) เปิดเผยแพร่ผลสำรวจศักยภาพด้านการแข่งขันทางเศรษฐกิจ (จีซีไอ) ของ 131 ประเทศทั่วโลกประจำปี 2007-2008 อันดับ 1 คือ สหรัฐอเมริกา สวิตเซอร์แลนด์อยู่ในอันดับที่ 2 ตามด้วยเดนมาร์ก สวีเดน เยอรมนี และฟินแลนด์ สำหรับประเทศติมอร์ตะวันออก อยู่ในอันดับที่ 127 (จากเดิมอยู่ในอันดับที่ 120) ตามด้วยโมซัมบิกในอันดับที่ 128 ซิมบับเวรั้งอันดับที่ 129 บรูไนดีในอันดับที่ 130 และชาติมาอันดับท้ายสุดที่ 131 การสำรวจในปีนี้เป็นผลมาจากตัวเลขเศรษฐกิจของรัฐบาลประเทศต่าง ๆ และผลสำรวจความเห็นของบรรดาผู้บริหารภาคธุรกิจ ซึ่งในปีนี้มีผู้นำธุรกิจถึง 1.1 หมื่นคนตอบแบบสอบถาม รวมถึงผลสำรวจรายปีของ ดับเบิลยูอีเอฟ ร่วมกับสถาบันวิจัยที่เป็นหุ้นส่วนร่วมกัน

²⁴ สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงดิลี กองสนเทศเศรษฐกิจ กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, "ข้อคิดว่าด้วยการลงทุนในติมอร์-เลสเต," <<http://timor-leste-dili.blogspot.com/>> 1 กันยายน 2550.

ในด้านการลงทุน ธุรกิจที่ชาวต่างประเทศนิยมเข้ามาลงทุนในประเทศติมอร์ตะวันออก ส่วนใหญ่จะเป็นธุรกิจที่ได้เงินเร็วและหวังผลระยะสั้น สำหรับการลงทุนที่หวังผลในระยะยาว ในด้านการก่อสร้าง โทรคมนาคม ธุรกิจการบิน การท่องเที่ยวและการพัฒนา/แปรรูปด้านการเกษตร (ไร่กาแฟ การประมง) ก็เป็นสิ่งที่น่าสนใจ เพราะในเวลานี้ติมอร์ตะวันออกยังขาดแคลน สาธารณูปโภคพื้นฐานเป็นจำนวนมาก ทำให้โอกาสในการเข้ามาลงทุนเปิดเกือบทุกด้าน ส่วนข้อได้เปรียบของประเทศเกิดใหม่ประเทศนี้คือ แหล่งพลังงานอันอุดมสมบูรณ์ประเภทน้ำมันดิบ และ ก๊าซธรรมชาติ ซึ่งคาดว่าจะช่วยผลักดันให้คุณภาพชีวิตของประชากรดีขึ้น และรัฐบาลติมอร์ตะวันออกจะอำนวยความสะดวกให้กับบริษัทที่เข้ามาลงทุนในติมอร์ตะวันออก โดยมีการประกาศใช้กฎหมายส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศเป็นหลักประกันการลงทุนในประเทศติมอร์ตะวันออก เมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม 2005 ซึ่งมีสาระสำคัญ อาทิ การกำหนดเงินลงทุนไม่น้อยกว่า 100,000 ดอลลาร์สหรัฐ รัฐบาลรับประกันสิทธิของผู้ลงทุนในเรื่องสิทธิการถือครองทรัพย์สินส่วนบุคคล ไม่มีการโอนกิจการเป็นของรัฐ การได้รับการปฏิบัติจากเจ้าหน้าที่ หรือหน่วยงานของรัฐด้วยความเสมอภาค สิทธิในการโอนกำไรและเงินลงทุนออกจากประเทศ สิทธิในการจ้างงานชาวต่างชาติ สิทธิในการโอนสินทรัพย์ที่นำเข้ามาเพื่อการลงทุน สิทธิในการแลกเปลี่ยนปริวรรตเงินตราต่างประเทศ การแก้ไขปัญหาข้อพิพาทในกรอบของสนธิสัญญาอชิงตัน เป็นต้น

ปัจจุบัน มีนักธุรกิจชาวจีนต้องการเข้ามาลงทุนในติมอร์ตะวันออกในภาคการเงินการธนาคาร การเกษตร อสังหาริมทรัพย์ และการก่อสร้างถนนหนทาง เป็นมูลค่ารวมกว่า 100 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (ราว 3.18 พันล้านบาท) โดยคาดว่าจะช่วยสร้างงานให้กับติมอร์ตะวันออกถึง 5 หมื่นอัตราภายใน 10 ปีหน้า

สังคมและวัฒนธรรม

ติมอร์ตะวันออกมีจำนวนประชากรทั้งหมดประมาณ 1,084,971 คน (กรกฎาคม 2007)²⁵ ส่วนใหญ่มีเชื้อสายมาเลย์และเมลานเนเซีย แต่ก็มีคนเชื้อสายอาหรับ แอฟริกา และจีน เป็นส่วนน้อย

²⁵ Central Intelligence Agency : The World Factbook , “Timor-Leste,”

<<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/tt.html>>, 13 December 2007.

คนติมอร์ตะวันออกนับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกถึง 98% มีเพียงแค่ 1% ที่นับถือศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ และมี 1% เท่านั้น ที่นับถือศาสนาอิสลาม (ค.ศ.2005)

ในประเทศติมอร์ตะวันออกมีหลายเชื้อชาติและหลายชาติพันธุ์ ดังนั้นจึงมีภาษาพูดท้องถิ่นหลากหลาย โดยประมาณว่ามีภาษาท้องถิ่นทั้งหมด 16 ภาษา เช่น ภาษาเตตุม (Tetum) ภาษากาลอลี (Galole) ภาษามัมบาย (Mambae) และภาษาเคม๊ก (Kemak) (ภาษาถิ่นที่พูดกันโดยทั่วไป คือเตตุม) แต่ละภาษามีความแตกต่างกันมากจนสื่อสารกันไม่เข้าใจ สำหรับภาษาที่ใช้กันทั่วไปในติมอร์ตะวันออก มี 4 ภาษา คือ ภาษาเตตุม (ภาษาประจำชาติ) ที่มักจะนิยมใช้ในกลุ่มคนสูงอายุ ภาษาโปรตุเกส (ภาษาราชการ) จะใช้ในกลุ่มคนที่ได้รับการศึกษา ภาษาอินโดนีเซีย (ภาษาที่ใช้กันทั่วไป) จะเห็นได้มากในกลุ่มคนหนุ่มสาว และภาษาอังกฤษ (ภาษาทางธุรกิจการค้า) ที่นิยมใช้ในกลุ่มพ่อค้า

ปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นในติมอร์ตะวันออกมีมากมาย ไม่ว่าจะเป็น

1) ปัญหาประชากรพลัดถิ่น วิกฤตการณ์ความรุนแรงหลังการลงประชามติ ทำให้ปัจจุบันประชากรร้อยละ 10 ตกอยู่ในสภาพพลัดถิ่น ค่ายผู้ลี้ภัยบางแห่งมีประชากรเข้าไปอาศัยอยู่หนาแน่นเกินไปและภาวะที่ไม่สามารถคาดเดาความปลอดภัยภายในค่ายต่าง ๆ ได้

2) ปัญหาสุขภาพอนามัย โรคระบาดที่เกิดขึ้นทั่วไป โดยเฉพาะตามค่ายผู้ลี้ภัยจังหวัดต่าง ๆ ได้แก่ โรคมาเลเรีย โรคไข้เลือดออก โรคฉี่หนู โรคติดต่อเชื้อระบบทางเดินหายใจ โรคขาดสารอาหาร และโรคท้องร่วง จากการประเมินของหน่วยงานองค์กรเอกชนที่เข้ามาช่วยเหลือด้านการอนามัยในติมอร์ตะวันออก คาดว่า ประชากรชาวติมอร์ตะวันออก 1 คน ในทุก ๆ 200 คน ติดเชื้อโรคฉี่หนู และทุกปีมีผู้ป่วยที่ควรได้รับการรักษาอย่างจริงจังประมาณ 4 พันคน แต่การบริการด้านการแพทย์และสาธารณสุขในติมอร์ตะวันออก ยังไปไม่ถึงประชาชนในชนบทท้องที่ห่างไกล ขาดบุคลากรและเครื่องมือทางการแพทย์จำนวนมาก²⁶

3) ปัญหาการศึกษา เนื่องจากประชากรในวัยเรียนเพิ่มขึ้น ขาดบุคลากรที่มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญในการสอน อาคารเรียนและอุปกรณ์การเรียนการสอนมีไม่เพียงพอ จำนวนนักเรียนที่เลิกเรียนกลางคันและนักเรียนที่เรียนช้าวันมีอัตราสูง (นักเรียนที่เข้าสู่

²⁶ “ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับโรคฉี่หนูในติมอร์ฯ,” <<http://timor-leste-dili.blogspot.com/search?updated-min=2007-01-01T00%3A00%3A00%2B09%3A00&updated-max=2008-01-01T00%3A00%3A00%2B09%3A00&max-results=50>>, December 2006.

ระบบโรงเรียนในระดับประถม 1-6 มีเพียงร้อยละ 46 เท่านั้นที่เรียนจนจบชั้นประถมปีที่ 6 ส่วนนักเรียนที่เข้าเรียนในชั้นมัธยมต้น ม. 1-ม. 3 มีเพียงร้อยละ 80 ที่เรียนจนจบชั้น ม.3)²⁷

4) ปัญหาการเกิดของพลเมือง ติมอร์ตะวันออกเป็นประเทศที่มีอัตราการเกิดสูงที่สุดในโลกประเทศหนึ่ง โดยมีอัตราการเกิดร้อยละ 5.6 และการตั้งครภที่ถี่มากนี้ทำให้มีผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของมารดาและทารก จากการสำรวจสำมะโนสาธารณสุขพบว่าสตรีร้อยละ 60 และบุรุษร้อยละ 70 ไม่รู้จักวิธีการคุมกำเนิด นอกจากนี้ติมอร์ตะวันออกยังเป็นประเทศที่มีอัตราการเสียชีวิตของมารดาสูงมาก กล่าวคือในจำนวนมารดา 1 แสนคนที่คลอดบุตรนั้น จะมีมารดาเสียชีวิตถึง 860 คน และจากอัตราการเกิดที่สูงนี้เองทำให้สังคมติมอร์ตะวันออกมีสภาพเป็นสังคมที่มีประชากรเด็กสูงมากประมาณร้อยละ 50

5) ปัญหาการว่างงาน โดยทั่วไปการจ้างงานในเขตเมืองจะอยู่ในภาคการบริหารของภาครัฐ ยกตัวอย่างเช่น ทหาร ตำรวจ และข้าราชการพลเรือน ส่วนการจ้างงานในภาคอื่น ๆ ยังมีน้อย โดยเฉพาะจากภาคเอกชน เนื่องจากข้อจำกัดในการลงทุน ส่งผลให้แรงงานติมอร์ตะวันออกต้องย้ายถิ่นออกไปทำงานในต่างประเทศเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในประเทศไอร์แลนด์และอังกฤษ

นอกจากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ติมอร์ตะวันออกยังมีปัญหาสังคมอีกมากมายที่รอให้ได้รับการแก้ไขจากรัฐบาล ไม่ว่าจะเป็น ปัญหาอาชญากรรมและการค้ามนุษย์ ปัญหาข้ามชาติต่าง ๆ เป็นต้น

ประวัติความเป็นมาและความสัมพันธ์กับอินโดนีเซีย

ติมอร์ตะวันออกช่วงก่อนได้รับเอกราช

เกาะติมอร์ในอดีตเป็นดินแดนที่ประกอบด้วยอาณาจักรเล็ก ๆ จำนวนมาก มีพ่อค้าชาวจีน อาหรับ และคนอินเดียเข้ามาค้าขาย ผู้คนนับถือความเชื่อดั้งเดิม แต่เนื่องจากเป็นแหล่งที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยไม้จันทน์ (Sandal wood tree) ทำให้เป็นที่หมายปองของชาติตะวันตกในยุคล่าอาณานิคมประเทศต่าง ๆ มากมาย ในห้วงศตวรรษที่ 16 โปรตุเกสได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานเพื่อทำการค้าขาย และเผยแพร่ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก และต่อมาเนเธอร์แลนด์ซึ่งเป็นคู่แข่ง

²⁷ The World Bank Group and the Asian Development Bank, "Economic and Social Development Brief," < <http://go.worldbank.org/ZHGE9HSAS0> >, August 2007.

ทางการค้าของโปรตุเกสได้เดินทาง และส่งกองกำลังเข้ามาในเกาะติมอร์ เพื่อควบคุมดูแลการค้าไม้จันทร์ โดยได้ยึดครองดินแดนทางด้านตะวันตกของเกาะไว้ ดังนั้น เกาะติมอร์จึงถูกแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ภายใต้ข้อตกลงระหว่างโปรตุเกสและเนเธอร์แลนด์ตามสนธิสัญญาลิสบอน ในปี ค.ศ. 1859²⁸ โดยอาณาเขตติมอร์ตะวันออกตกเป็นอาณานิคมของโปรตุเกส²⁹ และติมอร์ตะวันตกเป็นอาณานิคมของเนเธอร์แลนด์

ในสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง ต้นปี ค.ศ. 1942 ญี่ปุ่นสามารถบุกยึดครองเกาะติมอร์ได้สำเร็จ แต่เมื่อญี่ปุ่นพ่ายแพ้ในสงครามโลกครั้งที่สองในปี ค.ศ. 1945 โปรตุเกสก็ได้กลับเข้ามาปกครองติมอร์ตะวันออกอีกครั้งหนึ่ง และมาในปี 1949 เนเธอร์แลนด์ได้ให้เอกราชแก่อินโดนีเซีย พร้อมทั้งได้ปลดปล่อยติมอร์ตะวันตกให้กับอินโดนีเซียในปีถัดมา ส่วนติมอร์ตะวันออกยังเป็นของโปรตุเกสอยู่ต่อไป สำหรับอินโดนีเซียแม้ได้รับเอกราชแล้วก็คงพอใจที่จะยึดครองเฉพาะติมอร์ตะวันตก ไม่ได้เรียกร้องที่จะยึดครองติมอร์ตะวันออกแต่อย่างใด

สถานการณ์ในติมอร์ตะวันออกเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง เมื่อเกิดรัฐประหารขึ้นในประเทศโปรตุเกสในวันที่ 25 เมษายน 1974 ผู้นำคนใหม่ของโปรตุเกส คือ พลเอก อันโตนิโอ เดอ สปิโนลา (General Antonio Da Spínola) ได้ประกาศคืนสิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนโปรตุเกส และเปลี่ยนแปลงนโยบายเกี่ยวกับอาณานิคมโพ้นทะเลทั้งหมด (มาเก๊า ติมอร์ตะวันออก และดินแดนในแอฟริกา) ดังนั้น พลเอก เฟร์นันโด อัลเวส อัลเดลา (Fernando Alves Aldela) ผู้ว่าการ และผู้บัญชาการทหารแห่งติมอร์ตะวันออกจึงได้ประกาศให้เสรีภาพเต็มที่แก่ประชาชนติมอร์ตะวันออกในการก่อตั้งพรรค และตัดสินใจอนาคตทางการเมือง โดยเปิดโอกาสให้ชาวติมอร์ตะวันออกมี

²⁸ Jame Dunn, *East Timor: a rough passage to Independence* (New South Wales: Longueville Media, 2003), pp.18.

²⁹ ดังนั้น ติมอร์ตะวันออกที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศอินโดนีเซีย จึงเป็นจังหวัดหนึ่งของโปรตุเกส ภายใต้กฎหมายว่าด้วยดินแดนโพ้นทะเลของโปรตุเกส (Organic Law of Portuguese Overseas Territories) โดยโปรตุเกสอ้างว่า ติมอร์ตะวันออกไม่ใช่อาณานิคม แต่เป็นส่วนหนึ่งของโปรตุเกส (จังหวัดโพ้นทะเล) ร่วมกับดินแดนอื่น ๆ ในเอเชียและแอฟริกาที่โปรตุเกสครอบครองอยู่

ทางเลือก 3 ประการ³⁰ คือ 1) เป็นดินแดนที่ปกครองภายใต้สหพันธโปรตุเกส 2) เป็นประเทศเอกราช และปกครองตนเอง 3) รวมเป็นส่วนหนึ่งกับสาธารณรัฐอินโดนีเซีย จากข้อเสนอดังกล่าวส่งผลให้เกิดพรรคการเมืองชาวติมอร์ตะวันออกเพื่อเป็นตัวแทนในการผลักดันข้อเสนอดังกล่าว พรรคการเมืองที่สำคัญ มีดังนี้คือ 1) พรรคสหภาพประชาธิปไตยติมอร์ (Uniao Democratica Timorese หรือ Union of Democratic Timorese : UDT) ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากชนชั้นนำข้าราชการท้องถิ่น เจ้าของไร่ มีนโยบายให้ติมอร์ตะวันออกคงอยู่ร่วมกับโปรตุเกสในรูปสหพันธ์ต่อไปก่อนจนกว่าจะสามารถเป็นเอกราชโดยสมบูรณ์ได้ 2) พรรคสมาคมประชาธิปไตยนิยมติมอร์ หรือ อโปเดติ (Associacao Popular Democratica Da Timor หรือ The Timorese Popular Democratic Association : Apodeti) เป็นพรรคที่มีนโยบายว่ารวมติมอร์ตะวันออกเข้ากับประเทศอินโดนีเซีย 3) พรรคสมาคมแห่งประชาธิปไตยสังคมนิยมติมอร์ (Associacao Social Democratica Da Timor หรือ the Timorese Social Democratic Association : ASDT) ซึ่งต่อมา ได้กลายเป็นแนวร่วมปฏิบัติเพื่อเอกราชติมอร์ตะวันออก หรือ เฟรติลิน (Frente Revolucionaria Da Timor Leste Independente หรือ Revolutionary Front for Independence of East Timor : Fretilin) เป็นกลุ่มหัวรุนแรงที่มีความต้องการให้ติมอร์ตะวันออกได้รับเอกราชโดยสมบูรณ์

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้ ทำให้อินโดนีเซียเริ่มกระวนกระวายใจ กลุ่มต่าง ๆ ของอินโดนีเซีย โดยเฉพาะ กลุ่มทหาร และกลุ่มชาตินิยม ต่างก็เห็นว่า การรัฐประหารเปลี่ยนแปลงการปกครองของโปรตุเกสเป็นโอกาสอันดีที่อินโดนีเซียสามารถครอบครองติมอร์ตะวันออกได้ ดังนั้นอินโดนีเซียจึงเริ่มแทรกแซงกิจการภายในของติมอร์ตะวันออก โดยพยายามให้การสนับสนุนแก่พรรคอโปเดติ (Apodeti) ที่ต้องการจะรวมติมอร์ตะวันออกเข้ากับอินโดนีเซียอย่างเต็มกำลัง และวิจารณ์พรรคเฟรติลินว่าเป็นคอมมิวนิสต์ ในปี 1997 พรรค UDT และพรรคอโปเดติได้ร่วมมือกับฝ่ายกองทัพอินโดนีเซียก่อตั้งกองบัญชาการโคโมโด (Operasi Komodo) ขึ้นมา รัฐมนตรีว่าการ

³⁰ Diane K. Mauzy and R.S. Milne, "Human Rights in ASEAN States : A Canadian Policy Perspective," in Amitav Achary and Richard Stubbs , Eds. New Challenges for ASEAN : Emerging issues. (Vancouver: UBC Press, 1995), pp. 121.

กระทรวงการต่างประเทศของอินโดนีเซีย นายอดัม มาลิก (Adam Malik)³¹ กล่าวว่า ทางออกที่ดีของติมอร์ตะวันออกคือการรวมกับอินโดนีเซีย

พรรคเฟรติลินนำโดยนายฟรานซิสโก ซาเวียร์ เดอ อามาราล (Francisco Xavier Da Amaral) เป็นประธานพรรค และนายโฮเซ มานูเอล รามอส ฮอร์ตตา (Jose Ramos Horta) เป็นเลขาธิการพรรค นอกจากนี้ ยังมีผู้นำคนสำคัญอีกคน คือ ซานานา กุสเมา (Jose Alexandre "Xanana" Gusmao) ได้ใช้วิธีการรุนแรงไม่ว่าจะเป็นการข่มขู่ ทำร้ายร่างกาย และก่อการร้ายสร้างความหวาดกลัวให้แก่สมาชิกกลุ่มอื่น ๆ จนลุกลามกลายเป็นสงครามกลางเมือง

ท้ายที่สุด รัฐบาลชุดใหม่ของโปรตุเกสในขณะนั้นประกาศถอนตัว และให้อิสรภาพแก่ติมอร์ตะวันออก พรรคเฟรติลินจึงตัดสินใจประกาศเอกราช โดยการจัดตั้ง สาธารณรัฐประชาธิปไตยติมอร์ตะวันออก (Democratic Republic of East Timor) เมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน ค.ศ. 1975³² โดยลำพัง ซึ่งอินโดนีเซียมองว่าการประกาศแยกตัวของเฟรติลินนี้ เป็นการกระทำของพวกเขาฝ่ายซ้าย หรือคอมมิวนิสต์ เนื่องจากไม่ได้มีกระบวนการ หรือขั้นตอนที่เป็นประชาธิปไตยในการจัดตั้งรัฐบาล หรือฝ่ายบริหาร

ดังนั้น หลังจากที่พรรคเฟรติลินประกาศเอกราชได้เพียง 9 วัน ในวันที่ 7 ธันวาคม 1975 รัฐบาลอินโดนีเซียจึงได้ส่งกองกำลังทหารแห่งชาติอินโดนีเซีย (Indonesia National Army : TNI) เข้ายึดครอง และทำการสังหารประชาชนติมอร์ตะวันออกที่ไม่ยอมรับการเข้ามาของรัฐบาลอินโดนีเซียเป็นจำนวนมาก โดยอินโดนีเซียอ้างว่าพรรคเฟรติลินจะจัดตั้งระบอบคอมมิวนิสต์ขึ้นในติมอร์ตะวันออก ซึ่งอาจเป็นฐานให้ลัทธิคอมมิวนิสต์แทรกซึมเข้ามาบ่อนทำลายความมั่นคงในอินโดนีเซีย และสาเหตุที่กองทัพอินโดนีเซียส่งทหารเข้าไปก็เพื่อช่วยปลดปล่อยประชาชนติมอร์ตะวันออกให้หลุดพ้นจากการกดขี่ของพรรคเฟรติลิน จากเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นทำให้รัฐบาลโปรตุเกสตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับอินโดนีเซียทันที คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ (UNSC) ได้ประณามการกระทำของอินโดนีเซียอย่างรุนแรง

³¹ ช่วงแรกนายอดัมเคยคิดที่จะให้ประชาชนติมอร์ตะวันออกตัดสินใจเองว่าต้องการจะเป็นประเทศเอกราช หรืออยู่ภายใต้การปกครองของโปรตุเกสต่อไป เขาจะยอมรับในการตัดสินใจของติมอร์ตะวันออก แต่เขาเปลี่ยนใจในภายหลัง กลายเป็นต้องการให้ติมอร์ตะวันออกมารวมตัวกับอินโดนีเซีย

³² Diane K. Mauzy and R.S. Milne, *New Challenges for ASEAN : Emerging issues*, pp. 6-7.

อย่างไรก็ตาม ในวันที่ 17 กรกฎาคม ค.ศ. 1976 รัฐบาลอินโดนีเซียได้ประกาศผนวกติมอร์ตะวันออกเข้าเป็นจังหวัดที่ 27 ของประเทศ³³ โดยรัฐบาลอินโดนีเซียเพิกเฉยต่อคำวิพากษ์วิจารณ์ใด ๆ จากประชาคมโลก พร้อมทั้งอ้างเหตุผลว่าดินแดนแห่งนี้เป็นของอินโดนีเซียมาแต่ดั้งเดิม ตามแนวนโยบาย “บูรณาการแห่งดินแดน” (Integration) ของประธานาธิบดีซูฮาร์โต ส่วนสาเหตุที่รัฐบาลอินโดนีเซียให้ไว้ใน การปราบปรามกลุ่มกบฏ ขบวนการแบ่งแยกดินแดน กลุ่มต่อสู้ทางเชื้อชาติ และศาสนา อย่างรุนแรง ก็เพราะต้องการรักษาเสถียรภาพ และความมั่นคงของชาติเอาไว้³⁴ นอกจากนี้ อินโดนีเซียอ้างว่า ประชาชนติมอร์ตะวันออกได้ใช้สิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเองแล้วจากสภาประชาชนติมอร์ตะวันออก ซึ่งประชาชนติมอร์ตะวันออกส่วนใหญ่ได้ร้องขอให้มีการรวมติมอร์ตะวันออกเข้ากับอินโดนีเซีย และไม่มี ความจำเป็นที่จะต้องทำการลงประชามติอีก ต่อมา อินโดนีเซียได้ออกกฎหมายให้รัฐบาลชั่วคราวของติมอร์ตะวันออกกลายเป็นรัฐบาลของจังหวัดติมอร์ตะวันออก พร้อมทั้งปรับโครงสร้างระบบการบริหารของติมอร์ตะวันออกให้เป็นไปตามรูปแบบของอินโดนีเซีย

ถึงแม้ติมอร์ตะวันออกจะเป็นจังหวัดที่ 27 ของประเทศอินโดนีเซียแล้ว แต่ประชาชนชาวติมอร์ตะวันออก และพรรคเฟรติลินพยายามต่อต้านการปกครองของอินโดนีเซียมาโดยตลอด โดยมีการจัดตั้งกองกำลังเพื่อใช้ในการต่อสู้เพื่อเรียกร้องเอกราช ทำให้อินโดนีเซียต้องใช้กำลังทหารเข้าควบคุมสถานการณ์ด้วยความรุนแรงอยู่บ่อยครั้ง ดังจะเห็นได้จาก กองกำลังปฏิบัติการ (Operasi Persatuan : Operation Unity) ที่เป็นกองกำลังของอินโดนีเซียที่ใช้จัดการกับประเด็นติมอร์ตะวันออกโดยเฉพาะ ได้ดำเนินนโยบายกวาดล้างอย่างรุนแรง ละเมิดสิทธิมนุษยชนกับพลเมืองติมอร์ตะวันออกมากมาย ไม่ว่าจะเป็น การทรมาน ช่มชู้ ทุบตี รวมไปถึงการสังหาร จนอาจกล่าวได้ว่า ในปลาย ค.ศ. 1975 ชาวเมืองติมอร์ตะวันออกถูกทหารอินโดนีเซียเช่นฆ่าไปประมาณ 200,000 คน จากประชากรราว 800,000 คน ซึ่งเท่ากับหนึ่งในสี่ของจำนวนประชากรทั้งหมด

³³ A Barbedo de Magalhaes, *East Timor : Indonesia Occupation and Genocide* (Portugal: Oporto University, 1992), pp.25.

³⁴ John B. Haseman, “Catalyst for Change in Indonesia: The Dili Incident,” *Aian Survey* 35 (August 1995): 759.

เหตุการณ์การละเมิดสิทธิมนุษยชนครั้งสำคัญเกิดขึ้นที่สุสานซานตาครูซ (Santa Cruz) ในวันที่ 12 พฤศจิกายน ค.ศ. 1991 เมื่อเด็กวัยรุ่นชาวติมอร์ตะวันออกกว่า 2,000 คน รวมตัวกันเดินขบวนประท้วงเพื่อเรียกร้องเอกราช ซึ่งกลุ่มดังกล่าวได้มุ่งหน้าไปยังสุสานซานตาครูซ เพื่อทำการไถ่อาลัยแก่ชาวติมอร์ตะวันออกที่เสียชีวิตจากการปะทะกับกลุ่มที่สนับสนุนการรวมตัวกับประเทศอินโดนีเซีย ความรุนแรงได้เกิดขึ้นเมื่อทหารอินโดนีเซียได้กวาดกระสุนเข้าใส่ผู้เดินขบวน โดยมีได้มีการกล่าวเตือนล่วงหน้า ทำให้มีผู้เสียชีวิตประมาณ 200 คน³⁵

จากเหตุการณ์ครั้งนั้น ทำให้ชุมชนระหว่างประเทศและกลุ่มสิทธิมนุษยชนต่าง ๆ ประณามการกระทำของอินโดนีเซียอย่างรุนแรง ทว่า อินโดนีเซียก็ได้เปลี่ยนแปลงท่าทีที่มีต่อติมอร์ตะวันออกแต่อย่างใด รวมไปถึงถึงสมาคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ASEAN) ที่มองว่าเรื่องติมอร์ตะวันออกเป็นเรื่องภายในของอินโดนีเซีย ไม่ควรเข้าไปเกี่ยวข้อง

ในปี 1992 รัฐบาลอินโดนีเซียสามารถจับกุมตัว นายชานานา กุสเมา ผู้นำคนสำคัญของพรรคเฟรติลิน และตัดสินให้รับโทษจำคุกตลอดชีวิต (ซึ่งต่อมามีโทษจำคุก 20 ปี) แต่การกระทำดังกล่าวก็ไม่ได้ทำให้การต่อต้านของพรรคเฟรติลินลดลง นายโฮเซ รามอส-ฮอร์ตตา ผู้นำอีกคนหนึ่งของพรรคเฟรติลินได้เคลื่อนไหวต่อสู้เพื่อเอกราชในออสเตรเลียจนได้รับรางวัลโนเบลสาขาสันติภาพ ร่วมกับสังฆราชคาร์ลอส เบโล (Archbishop Xemenes carlos Felipe Belo) แห่งดีลี ในปี 1996

จนกระทั่ง ในเดือน มกราคม 1999 หลังจากที่นาย บี.เจ.ฮาบีบี ก้าวขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีอินโดนีเซียคนใหม่แทนการลาออกจากตำแหน่งของประธานาธิบดีซูฮาร์โต และได้ทำการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่อติมอร์ตะวันออกอย่างกะทันหัน เนื่องจากอินโดนีเซียมีปัญหาภายในประเทศอย่างรุนแรง ทั้งด้านการเมือง สังคม เศรษฐกิจ อีกทั้ง ยังโดนนานาชาติกดดัน ทำให้รัฐบาลของนายฮาบีบี ต้องปฏิรูปประเทศใหม่ โดยในวันที่ 27 มกราคม 1999 รัฐมนตรีต่างประเทศอินโดนีเซียประกาศว่าอินโดนีเซียจะให้สิทธิเสรีภาพกับประชาชนชาวติมอร์ตะวันออกในการเลือกที่จะเป็นเขตปกครองพิเศษ (special autonomy) โดยยังคงเป็นจังหวัดหนึ่งของอินโดนีเซีย หรือจะแยกตัวออกไปเป็นเอกราช การประกาศดังกล่าวนำไปสู่การออกเสียงลงประชามติในเวลาต่อมา โดยคณะกรรมการความมั่นคงแห่งสหประชาชาติได้จัดลงมติที่ 1246 (1999) เมื่อ 11 มิถุนายน 1999

³⁵ Adam Schwarz, "Massacre Deals Blow to East Timor Integration : Over the Edge," *Far Eastern Economic Review* 154 (28 November 1991) : 15.

ให้จัดตั้งหน่วยงานของสหประชาชาติปฏิบัติการในติมอร์ตะวันออก ภายใต้ชื่อ United Nations Mission in East Timor หรือ UNAMET ซึ่งมีหน้าที่หลักเกี่ยวกับการดำเนินการจัดการให้มีการลงประชามติของชาวติมอร์ตะวันออกเพื่อเลือกอนาคตของตนเอง

เมื่อถึงวันประกาศผลการลงประชามติของชาวติมอร์ตะวันออกในวันที่ 30 สิงหาคม 1999 ผลปรากฏว่าประชาชนชาวติมอร์ตะวันออกร้อยละ 78.5 (344,580 คน) ออกเสียงสนับสนุนการแยกตัวเป็นเอกราช ส่วนคนที่ลงคะแนนเลือกที่จะอยู่ร่วมกับอินโดนีเซียต่อไปมีเพียงร้อยละ 21.5 (94,388 คน) หลังจากการประกาศผลการลงคะแนนเสียงประชามติ ได้เกิดเหตุการณ์ความรุนแรงขึ้นในเมืองดิลีทันที โดยกองกำลังอาสาสมัครพลเรือน (Militia)³⁶ ซึ่งเป็นกลุ่มสนับสนุนการรวมติมอร์ตะวันออกกับอินโดนีเซีย ไม่พอใจผลการลงคะแนนเสียงลงประชามติอย่างมาก จึงทำการปิดเส้นทางคมนาคม เผาอาคารบ้านเรือน ทำร้าย และข่มขู่ พลเมืองติมอร์ตะวันออกที่สนับสนุนการเป็นเอกราช รวมไปถึงเจ้าหน้าที่ของสหประชาชาติ ทหารอินโดนีเซียซึ่งรับผิดชอบดูแลการลงประชามติโดยตรงก็ไม่ได้ให้ความช่วยเหลือแต่อย่างใด ส่วนกองกำลังเฟรติลินของชานานา กุสเมา ก็ไม่สามารถสู้รบกับฝ่ายกองกำลังที่สนับสนุนอินโดนีเซียเพื่อปกป้องประชาชนได้ เพราะกุสเมาไม่ต้องการให้ฝ่ายของตนถูกโจมตีว่าฆ่าฟันผู้คนเหมือนกับทหาร Militia ผลของความรุนแรงดังกล่าว ทำให้ประชาชนชาวติมอร์ตะวันออกจำนวน 250,000 คน ต้องอพยพกระจายไปยังที่ต่าง ๆ รวมไปถึงในติมอร์ตะวันตก และคาดว่าผู้เสียชีวิตไม่ต่ำกว่า 1,000 คน

ความรุนแรงที่เกิดขึ้นทำให้สหรัฐอเมริกาประกาศงดให้ความช่วยเหลือทางการทหารแก่อินโดนีเซีย กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) ประกาศระงับการเจรจาเพื่อช่วยเหลือประเทศอินโดนีเซียไว้ชั่วคราว ทำให้รัฐบาลของประธานาธิบดีฮาบีบีต้องประกาศใช้กฎอัยการศึกและปล่อยตัวนายชานานา กุสเมา ในวันที่ 7 กันยายน ค.ศ.1999 หลังจากถูกจำขังมานานกว่า 6 ปี นอกจากนั้น ฮาบีบีต้องยอมให้กองกำลังรักษาสันติภาพนานาชาติ (The International Force in

³⁶ Militia คือ กองกำลังอาสาสมัครพลเรือนติมอร์ตะวันออกที่สนับสนุนการรวมติมอร์ตะวันออกเข้ากับประเทศอินโดนีเซีย กองกำลังดังกล่าวมีมาตั้งแต่ทศวรรษที่ 1970 วัตถุประสงค์ในการก่อตั้งเพื่อป้องกันตนเองจากการโจมตีของกลุ่ม Falintil และมีหน้าที่ส่งข่าวกรองเกี่ยวกับติมอร์ตะวันออกไปให้แก่ทหารอินโดนีเซีย กองทัพอินโดนีเซียคอยให้การสนับสนุนกองกำลังอาสาสมัครพลเรือนเหล่านี้ทั้งในด้านการฝึก การเงิน และการจัดเตรียมอาวุธยุทโธปกรณ์ ก่อนหน้าการลงประชามติในปี 1999 ทหาร militia ได้เพิ่มจำนวนมากขึ้นและได้กรรโชก ช่มชู่ ทำร้าย ประชาชนชาวติมอร์ตะวันออกที่ต้องการจะแยกตัวออกจากอินโดนีเซียมาแล้ว

East Timor: INTERFET) ของสหประชาชาติ เข้ามาควบคุมสถานการณ์ในติมอร์ตะวันออก³⁷ ซึ่งในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1999 สหประชาชาติได้มีมติจัดตั้งฝ่ายบริหารชั่วคราวของสหประชาชาติในติมอร์ตะวันออก (United Nations Transitional Administration in East Timor : UNTAET) ขึ้น³⁸ ทำหน้าที่จนกว่าติมอร์ตะวันออกจะปกครองตนเองได้จริง

อินโดนีเซียยอมรับผลการหยั่งประชามติของคนติมอร์ตะวันออกอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม ค.ศ. 1999 โดยสภาที่ปรึกษาประชาชนผ่านกฤษฎีกายอมรับผลการลงประชามติและเอกราชของติมอร์ตะวันออก

ติมอร์ตะวันออกได้บูรณะสภาพบ้านเรือนที่ถูกทำลายอย่างหนักเมื่อปี 1999 มีการฟื้นฟูระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน แม้ว่าจะมี UNTAET เข้ามาช่วยบริหารฟื้นฟูโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ ภายในประเทศ แต่ชาวติมอร์ตะวันออกก็จำเป็นต้องมีคณะทำงานที่มีคนติมอร์ตะวันออกในฐานะตัวแทนของประชาชนรวมอยู่ด้วย ดังนั้น ในวันที่ 2 ธันวาคม 1999 ผู้แทนพิเศษของเลขาธิการสหประชาชาติ นายเดอ เมลโล ได้ออกกฎข้อบังคับ (Regulation 1999/2) จัดตั้งสภาที่ปรึกษาแห่งชาติ (National Consultative Council : NCC) มีสมาชิกแรกเริ่ม 15 คน ประกอบด้วยคนติมอร์ตะวันออกและผู้แทนจาก UNTAET ต่อมาเมื่อวันที่ 23 ตุลาคม 2000 สภาที่ปรึกษาแห่งชาติได้เปลี่ยนชื่อเป็นสภาแห่งชาติ (National Council : NC) และขยายสมาชิกออกเป็น 36 คน โดยมีหน้าที่ดำเนินนโยบาย และปฏิบัติภารกิจในการวางรากฐานของประเทศร่วมกับ UNTAET ต่อมาสภาแห่งชาติได้ลงมติจัดตั้งคณะรัฐมนตรีบริหารชั่วคราว (East Timor Transition Administration : ETTA) ในวันที่ 7 สิงหาคม 2000 เพื่อรับผิดชอบและวางแผนนโยบายที่สำคัญของประเทศ โดยเฉพาะในกิจการสำคัญ 5 ด้าน ได้แก่ การต่างประเทศ

³⁷ กองกำลังดังกล่าวมีจำนวนประมาณ 8,000 คน จากทั้งหมด 20 ประเทศ ไม่ว่าจะเป็นออสเตรเลีย (ส่งไป 4,500 คน) มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ ไทย (ส่งไป 1,057 คน) นิวซีแลนด์ อังกฤษ ฝรั่งเศส โปรตุเกส โดยมีพลตรีปีเตอร์ คอสโกรส (Peter Cosgrove) แห่งออสเตรเลียเป็นผู้บังคับบัญชา และมีพลตรีทรงกิตติ จักรบาตร เป็นรองผู้บังคับบัญชา

³⁸ จะมีทหารประมาณ 8,950 คน ผู้สังเกตการณ์ทางทหาร 200 คน ตำรวจ 1,640 คน และผู้บริหารอีกจำนวนหนึ่ง โดยมีนายเดอ เมลโล (Sergio Vieira de Mello) ชาวบราซิล เป็นผู้แทนพิเศษของเลขาธิการสหประชาชาติเพื่อติมอร์ตะวันออก

การบริหารภายใน การวางโครงสร้างสาธารณูปโภค เศรษฐกิจ และสังคม³⁹ นอกจากนั้น เมื่อวันที่ 30 สิงหาคม 2001 UNTAET จัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งชาวติมอร์ตะวันออกกว่าร้อยละ 91 ร่วมลงคะแนนเสียงเลือกผู้แทน 88 คน เพื่อเข้าร่วมในสภาร่างรัฐธรรมนูญ (Constituent Assembly) ซึ่งรับผิดชอบการร่างรัฐธรรมนูญฉบับแรกของติมอร์ตะวันออก ในเวลาเดียวกัน UNTAET ได้ประกาศรัฐบาลชั่วคราวชุดที่สองเพื่อบริหารติมอร์ตะวันออกโดยมี ดร.มารี อัลคาทีริ (Dr. Mari Bim Amude Alkatiri) เป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งภายหลังติมอร์ตะวันออกได้รับเอกราช รัฐบาลชั่วคราวชุดนี้ได้แปลงสภาพเป็นรัฐบาลชุดแรกของประเทศ

ต่อมาในวันที่ 14 เมษายน 2002 UNTAET ได้จัดการเลือกตั้งประธานาธิบดีติมอร์ตะวันออก ซึ่งประธานคณะกรรมการเลือกตั้งได้ประกาศอย่างเป็นทางการให้นายขานานา กุสเมา (Xanana Gusmao) จากพรรคเฟรติลิน (FRETILIN) เป็นผู้ชนะการเลือกตั้ง โดยได้คะแนนเสียงอย่างท่วมท้นถึงร้อยละ 82.69 ได้เป็นประธานาธิบดีคนแรกของติมอร์ตะวันออก⁴⁰ ในขณะที่นาย ฟรานซิสโก เซเวีย โด อามาราล คู่แข่งเพียงคนเดียวของกุสเมา ได้รับคะแนนเพียงร้อยละ 17.31 โดยเลขาธิการสหประชาชาติเป็นผู้ทำพิธีสาบานตนให้นายกุสเมาเข้ารับตำแหน่งในเวลาเที่ยงคืนของวันที่ 19 พฤษภาคม 2002

และในที่สุด เมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2002 สาธารณรัฐประชาธิปไตยติมอร์ตะวันออก (The Republic Democratic of East Timor) ได้ประกาศเอกราชและเป็นประเทศสมาชิกขององค์การสหประชาชาติลำดับที่ 191 รวมเวลาที่ติมอร์ตะวันออกตกอยู่ใต้การปกครองของอินโดนีเซียคือ 24 ปี และมีการประมาณการกันว่าชาวติมอร์ตะวันออกได้เสียชีวิตไปถึง 2 แสนศพในช่วงเวลาดังกล่าว จากสงครามภายใน ความอดอยาก และการสังหารโดยทหารอินโดนีเซีย

ติมอร์ตะวันออกช่วงหลังได้รับเอกราช

เมื่อติมอร์ตะวันออกเป็นประเทศอธิปไตยอย่างสมบูรณ์ ผู้นำประเทศจำเป็นต้องวางนโยบายและแก้ไขปัญหามากมายอย่างรอบคอบ ปัญหาสำคัญประการหนึ่ง คือ ระบบการเมือง

³⁹ สุภาศพรพรรณ ชันชัย, “ติมอร์ตะวันออก,” *เอเชียรายปี 2001/2544* (กรุงเทพมหานคร : สถาบันเอเชีย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544), น. 49-50.

⁴⁰ “ติมอร์ตะวันออก: ประเทศใหม่ของโลก,” *สกุลไทย*, 48 (25 มิถุนายน, 2545): 44 - 50.

ภายในประเทศยังคงอยู่ในระยะการสร้างชาติ มีกลุ่มการเมืองต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมาย ทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง แม้ว่าทุกฝ่ายจะให้การยอมรับบทบาทนายชานานา กุสเมา ให้ดำรงตำแหน่งผู้นำประเทศก็ตาม แต่ยังมีการแข่งขันเพื่อแย่งชิงอำนาจทางการเมืองระหว่างกลุ่มการเมืองต่าง ๆ รวมถึงปัญหาภายในพรรค National Council for Timorese Resistance (CNRT) ซึ่งนายกุสเมาเคยเป็นผู้นำ และเป็นกลุ่มการเมืองที่มีบทบาทมากที่สุดในการเรียกร้องให้ติมอร์ตะวันออกแยกตัวออกจากอินโดนีเซีย⁴¹ นอกจากนั้น ติมอร์ตะวันออกยังประสบปัญหาความไม่พร้อมในด้านต่าง ๆ อาทิ ปัญหาการขาดงบประมาณ ปัญหาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ อัตราการว่างงานสูง การศึกษา การแพทย์ การขาดแคลนบุคลากรในสาขาต่าง ๆ ปัญหาสาธารณูปโภค สาธารณูปการที่ถูกทำลายไป ซึ่งขณะนี้กำลังอยู่ในระหว่างการฟื้นฟู การรักษาความมั่นคงภายใน โดยเฉพาะปัญหาการป้องกันภัยคุกคามจากกองกำลังอาสาสมัครพลเรือน (Militia)

ดังนั้น ภายหลังจากได้รับเอกราชแล้ว ติมอร์ตะวันออกได้ขอให้กองกำลังทหารและบุคลากรจากสหประชาชาติและบางประเทศ คงอยู่ในติมอร์ตะวันออกต่อไปอีกระยะหนึ่ง เพื่อช่วยรักษาความสงบและความมั่นคงภายในประเทศติมอร์ตะวันออก

UNTAET ได้พยายามสร้างความพร้อมเพื่อให้ติมอร์ตะวันออกสามารถปกครองตนเอง ภายหลังจากได้รับเอกราช โดยเปิดโอกาสให้ชาวติมอร์ตะวันออกเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น อาทิ การยกร่างกฎหมายเพื่อจัดตั้งพรรคการเมือง ให้การศึกษาแก่ชาวติมอร์ตะวันออกเกี่ยวกับการเลือกตั้งและการยกร่างรัฐธรรมนูญ เปิดโอกาสให้ชาวติมอร์ตะวันออกมีส่วนร่วม UNTAET ในการปกครองตนเอง อาทิ การจัดตั้งสภาที่ปรึกษาแห่งชาติ (National Legislative Council – NLC)⁴² นอกจากนั้น คณะมนตรีความมั่นคงฯ ได้รับรองมติ ที่ 1372 (2002) ขยายเวลาของปฏิบัติการภายใต้อาณัติ UNTAET ออกไปจนถึงวันประกาศเอกราชติมอร์ตะวันออกในวันที่ 20 พฤษภาคม ค.ศ. 2002 และหลังจากติมอร์ตะวันออกเป็นเอกราชแล้ว สหประชาชาติจะยังคงภารกิจอยู่ต่อไปอีกประมาณ 2 ปี เพื่อดูแลช่วยเหลือทางด้านการบริหารประเทศ ด้านความสงบเรียบร้อย

⁴¹ สุภาศัพรพน ตั้งตรงไพโรจน์, “ติมอร์ตะวันออก,” เอเชียรายปี 2003/2546 (กรุงเทพมหานคร : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546), น. 28.

⁴² เรื่องเดียวกัน.

ภายในประเทศ และด้านความมั่นคงบริเวณชายแดน โดยเปลี่ยนชื่อเป็น UNMISSET (United Nations Mission of Support in East Timor)⁴³

ต่อมาเมื่อ 28 มีนาคม 2005 คณะมนตรีความมั่นคงสหประชาชาติมีมติรับรองการขยายเวลาปฏิบัติงานของสหประชาชาติในติมอร์ตะวันออก โดยเปลี่ยนชื่อสำนักงานจาก UNMISSET เป็น UNOTIL (United Nations Office in Timor-Leste) มีวาระงาน 1 ปี ถึงวันที่ 20 พฤษภาคม 2006 หน้าที่สำคัญคือ สนับสนุนการพัฒนาสถาบันรัฐที่สำคัญของติมอร์ตะวันออก การพัฒนาเจ้าหน้าที่ตำรวจ และจัดฝึกอบรมการปกครองแบบประชาธิปไตยและเรื่องสิทธิมนุษยชน

UNOTIL สิ้นสุดการปฏิบัติหน้าที่เมื่อ 25 สิงหาคม 2006 คณะมนตรีความมั่นคงสหประชาชาติจึงได้ตั้ง United Nations Integrated Mission in Timor-Leste (UNMIT) ขึ้นตามข้อมติคณะมนตรีความมั่นคงสหประชาชาติที่ 1704(2006) มาแทนเพื่อสนับสนุนรัฐบาลติมอร์ตะวันออก ในการสร้างเสถียรภาพ ประชาธิปไตย และการรักษาความสงบเรียบร้อย UNMIT ได้ขยายภารกิจจนถึง 26 กุมภาพันธ์ 2008 (ตามมติ 1745(2007)) โดยให้ออสเตรเลียเป็นผู้บัญชาการด้านการทหาร และให้กองกำลังตำรวจสากล (UN Police) ราว 400 นายอยู่ใต้อาณัติของสหประชาชาติ⁴⁴ ด้านนายโฮเซ รามอส-ฮอร์ตา ประธานาธิบดีติมอร์ตะวันออก ต้องการให้สหประชาชาติคงกำลังทหารไว้ในติมอร์ตะวันออกต่อไปจนถึงปี 2012 โดยคณะผู้แทนขององค์การสหประชาชาติ จะเสนอความเห็นให้สหประชาชาติ ขยายเวลาในการปฏิบัติภารกิจรักษาสันติภาพในติมอร์ตะวันออก ที่ประสบปัญหายุ่งยากออกไปอีกเมื่อสิ้นสุดกำหนดในปี 2008

แม้ติมอร์ตะวันออกจะได้รับเอกราชอย่างสมบูรณ์แล้ว ทว่าเหตุการณ์ความวุ่นวายในติมอร์ตะวันออกยังคงดำเนินอยู่ต่อไป เนื่องจากติมอร์ตะวันออกมีปัญหาสำคัญหลายอย่างที่สั่งสมมายาวนานตั้งแต่ในสมัยที่ยังไม่ได้รับเอกราช เมื่อแยกตัวออกมาเป็นอิสระประชาชนจึงคาดหวังอย่างมากกับผู้นำประเทศว่าจะแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้ดีขึ้นอย่างรวดเร็ว แต่ติมอร์ตะวันออกใน

⁴³ กรมเอเชียตะวันออก กองเอเชียตะวันออก กระทรวงการต่างประเทศ, “สาธารณรัฐประชาธิปไตยติมอร์-เลสเต (The Democratic Republic of Timor-Leste),” <<http://www.mfa.go.th/web/2386.php?id=379>>, ธันวาคม 2549.

⁴⁴ สุภาคีพรพรณ ตั้งตรงไพโรจน์, “สาธารณรัฐประชาธิปไตยติมอร์ตะวันออก,” เอเชียรายปี 2007/2550 (กรุงเทพมหานคร : สถาบันเอเชีย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550), น. 59.

ขณะนี้ถือได้ว่าอยู่ในระยะสร้างชาติ ไม่มีงบประมาณในการพัฒนาประเทศอย่างเพียงพอ มีความขัดแย้งทางการเมืองภายในระหว่างกัน ทำให้รัฐบาลติมอร์ตะวันออกไม่สามารถสร้างผลงานให้เห็นเป็นรูปธรรมในระยะเวลานั้นได้ ส่งผลให้ประชาชนไม่พอใจ และรู้สึกเบื่อ กับสภาพความเป็นอยู่เดิมที่แร้นแค้น จึงทำให้เกิดการเดินขบวนประท้วง และก่อการจลาจลอยู่บ่อยครั้ง

เหตุการณ์ความวุ่นวายครั้งสำคัญได้เกิดขึ้นในเดือนกุมภาพันธ์ 2006 เมื่อทหารปลดประจำการ (ทหารบก) ที่ถูกนายกรัฐมนตรีมารี อัลคาติรี หัวหน้าพรรคเฟรติลิน สั่งปลดเพราะละทิ้งค่ายทหาร (หนีทัพ) กว่า 600 นาย⁴⁵ ได้ร่วมมือกับตำรวจแตกแถว และเด็กวัยรุ่น ที่ว่างงานและไม่พอใจการบริหารประเทศของนายกรัฐมนตรีมารี อัลคาติรี เดินขบวนประท้วงและก่อเหตุความรุนแรงในกรุงดิลี มีการปะทะกันอย่างรุนแรงระหว่างผู้เดินขบวนประท้วง กับกองทัพที่มีอาวุธครบมือ ทำให้มีผู้เสียชีวิตอย่างน้อย 37 ศพ ประชาชนต้องลี้ภัยหนีเหตุความรุนแรงนับ 20,000 คน อาคารบ้านเรือนเสียหายเป็นจำนวนมาก

สถานการณ์ที่ความรุนแรงมากขึ้นในเดือนพฤษภาคม 2006 เมื่อพันตรีอัลเฟรโด เรนาโด (Major Alfredo Reinado) ได้นำตำรวจได้บังคับบัญชา 20 นาย และตำรวจ 4 นาย เข้าร่วมกับกลุ่มทหารบกต่อสู้กับกองทัพเรียกร้องให้นายกฯอัลคาติรีลาออกและยุบกองทัพแห่งชาติ⁴⁶ ต่อมา เหตุการณ์เริ่มบานปลายมากขึ้นเมื่อมีประชาชนทั่วไปมาเข้าร่วมเดินขบวนประท้วง ด้วยเหตุผลที่แตกต่างกัน แต่มีเป้าหมายเพื่อให้รัฐบาลแก้ไขปัญหาดังที่เกิดขึ้นภายในประเทศ นายกรัฐมนตรียัลการติรีออกมาประณามว่าการกระทำของกลุ่มทหารบก และผู้ร่วมชุมนุมเป็นการทำรัฐประหารที่ต้องการสกัดกั้นการพัฒนาประชาธิปไตย

เมื่อมีการประท้วงรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ ในวันที่ 10 พฤษภาคม นายกฯอัลคาติรีจึงออกมาประกาศว่าได้ดำเนินการเจรจากับกลุ่มทหารบกแล้วโดยมีข้อตกลงว่ารัฐบาลจะทำการจ่ายเงินทดแทนให้เท่ากับเวลาที่ทหารเหล่านั้นละทิ้งกองทัพไป แต่เหตุการณ์ความวุ่นวายยังดำเนินอยู่ต่อไป กลไกการรักษาความสงบภายในประเทศของรัฐบาลล้มเหลว ไม่มีตำรวจ ทหาร ข้าราชการ

⁴⁵ ทหาร 600 นายนี้ส่วนใหญ่มีถิ่นกำเนิดอยู่ในเขตตะวันตก และไม่พอใจผู้นำประเทศที่มาจากเขตตะวันออก และต้องการประท้วงการเลื่อนตำแหน่งในกองทัพที่ไม่โปร่งใส จึงละทิ้งค่ายทหาร ไม่ยอมกลับมารายงานตัวตามคำสั่ง

⁴⁶ Stephen Fitzpatrick and Patrick Walters, "East Timor on violent course," <
<http://www.theaustralian.news.com.au/story/0,20867,19041853-2702,00.html> >, 6 May 2006.

เพียงพอ จนองค์การสหประชาชาติต้องส่งกองกำลังทหารรักษาสันติภาพ ประมาณ 2,500 นาย โดยมีทหารออสเตรเลียเป็นหัวหน้า เข้ามารักษาความสงบเรียบร้อยในติมอร์ตะวันออก เหตุการณ์นี้นับว่าร้ายแรงที่สุดตั้งแต่ชาวติมอร์ตะวันออกออกเสียงลงประชามติแยกตัวออกจากอินโดนีเซียเพื่อเป็นเอกราชเมื่อปี 1999

ล่าสุด พบหลักฐานที่ชัดเจนว่า นายกรัฐมนตรีอัลคาติรีเป็นผู้อยู่เบื้องหลังของความไม่สงบครั้งนี้ เพราะนายอัลคาติรีเป็นผู้สั่งปลดประจำการทหารกบฏดังกล่าวออกจากกองทัพ ซึ่งสร้างความโกรธแค้นให้แก่เหล่าทหาร อีกทั้ง ยังให้การสนับสนุนทางอาวุธในการปราบปรามกลุ่มผู้เดินขบวนที่เรียกร้องให้เขาลาออก ประชาชนที่เดือดร้อนจึงประณามนายกรัฐมนตรีอัลคาติรีว่าเป็นต้นเหตุของวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้น ดังนั้น จึงต้องการให้นายกรัฐมนตรีอัลคาติรีแสดงความรับผิดชอบโดยการลาออกจากตำแหน่ง ซึ่งหากไม่ทำการรับผิดชอบต่อตั้งแต่ช่วงนี้ ความรุนแรงก็อาจกลายเป็นสงครามกลางเมืองต่อไปได้⁴⁷

ประธานาธิบดีชานานา กุสเมาเองก็แถลงการณ์เรียกร้องให้นายอัลคาติรีลาออกตามเสียงเรียกร้องของประชาชน แต่นายกรัฐมนตรีอัลคาติรีก็ยังยืนยันที่จะไม่ออกจากตำแหน่ง และพรรครัฐบาลเฟรติลินเองลงมติสนับสนุนให้อัลคาติรีอยู่ในตำแหน่งต่อไป ทำให้ เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2006 ประธานาธิบดี กุสเมา และนายโฮเซ รามอส-ฮอร์ตตา รัฐมนตรีต่างประเทศติมอร์ตะวันออก ได้ยื่นใบลาออกจากตำแหน่งเพื่อเป็นการประท้วงต่อนายกรัฐมนตรีที่ไร้ความรับผิดชอบ

ท้ายที่สุด นายกรัฐมนตรีอัลคาติรีไม่สามารถทนแรงกดดันได้อีกต่อไป จึงจำเป็นต้องประกาศลาออกเมื่อวันที่ 26 มิถุนายน 2006 และนายโฮเซ รามอส-ฮอร์ตตา (José Ramos-Horta) ได้รับแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีคนใหม่เมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม 2006 พร้อมประกาศจุดยืนที่ต้องการจะแก้ปัญหาในประเทศก่อนเป็นอันดับแรก

สำหรับ รามอส ฮอร์ตตา การขึ้นมาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในครั้งนี้ ถือเป็นงานที่หนักหนาพอสมควร เพราะมีภารกิจหลายอย่างที่จำเป็นต้องดำเนินการอย่างเร่งด่วน นับตั้งแต่การหาทางยุติความรุนแรงแตกแยกทางการเมืองที่เกิดขึ้น รวมไปถึงการฟื้นฟูเศรษฐกิจ ประชาธิปไตย และสังคมของประเทศให้อยู่รอดอย่างยั่งยืน

⁴⁷ ราชันย์ สุเชิน (สยามรัฐ), “มองโลก,” <<http://www.siamrath.co.th>>, 28 มิถุนายน 2549.

หลังจากนั้น ความไม่สงบในประเทศยังคงดำเนินอยู่ต่อไป เมื่อกองกำลังทหารของออสเตรเลีย ได้บุกโจมตีฐานที่มั่นของผู้นำทหารกบฏในติมอร์ตะวันออก ทำให้ทหารกบฏเสียชีวิต 4 ศพ แต่ผู้นำทหารกบฏ พันตรีอัลเฟรโด เรนาโด และ พรรคพวกบางส่วนสามารถหลบหนีการจับกุมไปได้ เหตุการณ์ครั้งนี้กระตุ้นให้เกิดความรุนแรงไปทั่วกรุงดิลี เนื่องจากกลุ่มวัยรุ่นราว 500 คน ก่อจลาจลและปิดล้อมถนนหลายสายเรียกร้องให้ถอนทหารต่างชาติออกไปทันทีเพราะคนติมอร์ตะวันออกจำนวนมากมองออสเตรเลียเป็นจักรวรรดินิยมสมัยใหม่ที่มาล่าน้ำมันและก๊าซธรรมชาติของติมอร์ตะวันออกไปเป็นของตน จนประธานาธิบดีนายซานานา กุสเมาได้ประกาศภาวะฉุกเฉินเพื่อระงับเหตุการณ์ความไม่สงบ⁴⁸ และเตรียมแผนที่จะจัดตั้งรัฐบาลรักษาการขึ้น

การเลือกตั้งประธานาธิบดีครั้งแรกของติมอร์ตะวันออกได้เกิดขึ้นในวันที่ 9 เมษายน 2007 ชาวติมอร์ตะวันออกผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งกว่า 5 แสนคน ไปใช้สิทธิเลือกตั้งประธานาธิบดี ตามคูหาเลือกตั้งกว่า 1,200 แห่งทั่วประเทศ โดยการเลือกตั้งในครั้งนี้ ถือเป็น การเลือกตั้งประธานาธิบดีเป็นครั้งแรกของติมอร์ตะวันออก นับแต่ได้มีการประกาศเอกราชเมื่อปี 2002⁴⁹ เพื่อครองตำแหน่งวาระ 5 ปีสืบต่อจากประธานาธิบดีซานานา กุสเมา ผู้นำคนปัจจุบัน ผู้สมัครลงชิงชัยเป็นผู้สืบตำแหน่งแทนกุสเมาทั้งหมด 8 คน ไม่ว่าจะเป็น นายโฮเซ รามอส-ฮอร์ตานา นายฟรานซิสโก "ลู-โอโล" กูเทอร์เรส ประธานพรรคเฟรติลิน นายเฟอร์นันโด "ลาซามา" เดออาราอูโจ (Fernando de Araujo) และนายมานูเอล ทิลแมน ทนายความ เป็นต้น

ทางด้านกุสเมา ซึ่งเป็นพันธมิตรของ รามอส-ฮอร์ตานา ไม่ลงรับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีอีกสมัย⁵⁰ แต่เขามีแผนการชัดเจนแล้วที่จะเข้าร่วมพรรคการเมืองใหม่ ซึ่งจะส่งผู้สมัครในการ

⁴⁸ เดลินิวส์, "ทหารออสเตรเลียตีกบฏติมอร์ ไล่ล่าหัวหน้าฝ่ายต่อต้าน," <www.dailynews.co.th.>, 5 มีนาคม 2549.

⁴⁹ คมชัดลึก, "ชาวติมอร์ตะวันออกลงคะแนนเลือกปธน.คนใหม่วันนี้," <http://www.komchadluek.net>, 9 เมษายน 2550.

⁵⁰ ประเด็นนี้ก็คือว่าแปลกพอสมควร เพราะตามระบบของติมอร์ตะวันออกที่กำหนดไว้ ตำแหน่ง นายกรัฐมนตรีมีอำนาจมากกว่าประธานาธิบดี รามอส-ฮอร์ตานาเป็นนายกฯ อยู่ดี ๆ กลับลงแข่งชิงตำแหน่งประธานาธิบดี ขณะที่ กุสเมา ก็พูดเปรย ๆ ว่า พร้อมจะรับตำแหน่งนายกฯ คนใหม่ เพื่อช่วยชาติบ้านเมือง แต่กรณีนี้เชื่อว่าเป็นเกมการเมืองที่เดาได้ไม่ยาก กุสเมาอีกหนึ่งอดีตหัวหน้ากองโจรกู้ชาติถือเป็นฝ่ายปู้ และอยู่กลุ่มเดียวกับกับรามอส-ฮอร์ตานา ซึ่งภาพลักษณ์เป็นฝ่ายปู้ คงเป็นการสลับมือวางเพื่อร่วมมือกันสร้างความแข็งแกร่ง

เลือกตั้งรัฐสภาที่จะจัดขึ้นต่อไปในปี 2007 ด้วยความหวังว่าเขาจะได้ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี ที่มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารบ้านเมือง มากกว่าตำแหน่งประธานาธิบดี

คณะกรรมการการเลือกตั้งแห่งชาติติมอร์ตะวันออกได้แจ้งผลการเลือกตั้งว่าคะแนนของนายกูเตอร์เรส มาเป็นอันดับหนึ่ง คือ ได้คะแนนเสียงร้อยละ 28.79 และนายรามอส-ฮอร์ตตา ได้คะแนนมาเป็นอันดับสอง ด้วยคะแนนที่ใกล้เคียงกัน คือ ร้อยละ 22.6 ทำให้ไม่มีผู้สมัครคนใดได้เสียงข้างมากในการเลือกตั้ง นั่นคือไม่มีใครได้คะแนนเสียงเกินร้อยละ 50 รัฐบาลติมอร์ตะวันออกจึงต้องจัดการเลือกตั้งรอบ 2 ระหว่างผู้ชนะอันดับ 1 และ 2 เพื่อชี้ขาด นั่นคือการชิงชัยระหว่างฟรานซิสโก กูเตอร์เรส และรามอส-ฮอร์ตตา ในวันที่ 8 พฤษภาคม 2007⁵¹

ในการเลือกตั้งรอบที่สองซึ่งเป็นการเลือกตั้งรอบพิเศษเป็นไปด้วยความเรียบร้อย โดยนายไฮเซ รามอส-ฮอร์ตตา อดีตนายกรัฐมนตรีติมอร์ตะวันออก ชนะการเลือกตั้งอย่างล้นหลามโดยได้คะแนนถึงร้อยละ 69.2 และได้เป็นประธานาธิบดีคนใหม่ของติมอร์ตะวันออก ซึ่งจะรับตำแหน่งอย่างเป็นทางการในวันที่ 20 พฤษภาคม 2007 พร้อมประกาศปฏิรูปเศรษฐกิจ กองทัพและตำรวจ และสร้างสมานฉันท์ในประเทศ ส่วนฟรานซิสโก กูเตอร์เรส คู่แข่งคนสำคัญจากพรรคเฟรติลิน ได้คะแนนเพียงร้อยละ 30.8

ในวันที่ 30 มิถุนายน 2007 ติมอร์ตะวันออกได้เปิดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกรัฐสภา 65 ที่นั่ง⁵² ซึ่งนับว่าเป็นการเลือกตั้งครั้งที่ 3 ในรอบ 3 เดือนหลังจากที่มีการเลือกตั้งประธานาธิบดีไปก่อนหน้า โดยครั้งนี้มีผู้สมัครจาก 14 พรรคการเมืองลงแข่งขัน โดยพรรคที่น่าจับตามอง คือ พรรคเฟรติลินของนายมารี อัลคาดีรี อดีตนายกรัฐมนตรี และพรรคสภาแห่งชาติเพื่อการฟื้นฟูติมอร์ตะวันออก (CNRT) ของนายชานานา กุสเมา อดีตประธานาธิบดี ผลก็คือ มี 7 พรรคการเมืองที่มีคะแนนเสียงเพียงพอที่จะเป็นสมาชิกรัฐสภาของติมอร์ตะวันออก โดยพรรคเฟรติลินฝ่ายรัฐบาลได้รับคะแนนสูงสุด ได้คะแนนร้อยละ 29.0 (21 ที่นั่งจาก 65 ที่นั่ง) แต่คะแนนเสียงไม่

⁵¹ โพสต์ทูเดย์, “วันเลือกตั้ง ปธน.รอบใหม่,” < <http://www.posttoday.com/>> 12 เมษายน 2550.

⁵² ผลการเลือกตั้ง ในวันที่ 30 มิถุนายน 2007 พรรค FRETILIN ได้คะแนนมากที่สุดคือ ร้อยละ 29 หรือ เท่ากับ 21 ที่นั่งในสภา ส่วนอันดับสองคือ สภาแห่งชาติของขบวนการต่อต้านเพื่อชาวติมอร์ (สภา CNRT) ได้คะแนนร้อยละ 24.1 จะได้ที่นั่งในสภา 18 ที่นั่ง และพรรค ASDT-PSD มีคะแนนร้อยละ 15.8 จะได้ที่นั่งประมาณ 11 ที่นั่ง (นอกจากนั้นคือ พรรค PD 11.3% ได้ 8 ที่นั่ง พรรค PUN 4.5% ได้ 3 ที่นั่ง พรรค KOTA-PPT (Democratic Alliance) 3.2% ได้ 2 ที่นั่ง และพรรค UNTERDIM 3.2% ได้ 2 ที่นั่ง)

มากพอจะตั้งรัฐบาลพรรคเดียว ขณะที่นายกุสเมาเป็นผู้นำกลุ่มคอนเกรสแห่งชาติเพื่อการฟื้นฟูติมอร์ตะวันออก (CNRT) ได้คะแนนเป็นอันดับ 2 คือ ร้อยละ 24.11 (18 ที่นั่ง)

ภายหลังการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2007 จบสิ้นลงโดยที่ไม่มีพรรคใดได้ครองเสียงข้างมากอย่างเด็ดขาดในสภาผู้แทนราษฎรที่มีทั้งหมด 65 ที่นั่ง อีกทั้งสองพรรคที่มีคะแนนเสียงข้างมาก (เฟรติลิน กับ CNRT) ได้หารือกันในการจัดตั้งรัฐบาลแต่ก็ล้มเหลว ขณะที่รัฐธรรมนูญไม่ได้กำหนดไว้ชัดเจนเกี่ยวกับกระบวนการจัดตั้งรัฐบาลภายใต้สถานการณ์เช่นนี้ แต่ได้ให้อำนาจประธานาธิบดีเป็นผู้ตัดสินใจแก้ปัญหาสมาชิกวุฒิสภา ทำให้ประธานาธิบดีโฮเซ รามอส ฮอร์ต้า ใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญแต่งตั้งนายชานานา กุสเมา อดีตประธานาธิบดีคนแรก ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี พร้อมตัดสินใจเลือกพรรคซีเอ็นอาร์ที (CNRT) ของกุสเมาและกลุ่มพันธมิตรเสียงส่วนใหญ่รัฐบาล (AMP)⁵³ เข้ามาจัดตั้งรัฐบาล แทนที่จะเป็นพรรคเฟรติลิน ซึ่งได้ที่นั่งมากที่สุดในการเลือกตั้งทั่วไป ซึ่งการตัดสินใจดังกล่าวนำมาซึ่งเหตุการณ์ความวุ่นวายอีกครั้งในวันที่ 7 สิงหาคม 2007 เมื่อกลุ่มผู้สนับสนุนนายมารี อัลคาตีรี อดีตนายกรัฐมนตรี คู่ปรับสำคัญของนายกุสเมา (พรรคเฟรติลิน) ได้ก่อการประท้วงที่เมืองดิลีอย่างรุนแรง ทำให้บ้านเรือนประชาชนถูกเผาอดมากกว่า 100 หลัง รถยนต์ขององค์การสหประชาชาติถูกเผา มีการขว้างปาก้อนหินใส่รถเจ้าหน้าที่ ปิดถนนและขวางทางเข้าออกทำเนียบรัฐบาล แต่เหตุการณ์ดังกล่าวทหารและตำรวจต่างชาติยังสามารถควบคุมสถานการณ์ได้

⁵³ หมายถึง กลุ่มพันธมิตรที่เกิดจากการรวมตัวของพรรคต่าง ๆ ที่มีนายกุสเมาเป็นแกนนำ ซึ่งกลุ่มเอเอ็มพีเสนอให้นายกุสเมาเป็นนายกรัฐมนตรีคนใหม่

เหตุการณ์ความรุนแรงล่าสุดในติมอร์ตะวันออกได้เกิดขึ้นในช่วงเช้าของวันจันทร์ที่ 11 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2008 โดยนายโฮเซ รามอส-ฮอร์ตา ประธานาธิบดีแห่งติมอร์ตะวันออกถูกกลุ่มทหารกบฏนำโดยพันตรี อัลเฟรโด เรนาโด⁵⁴ ยิงเข้าใส่ที่บ้านพักริมทะเลในเมืองดิลี ซึ่งประธานาธิบดีรามอส-ฮอร์ตาได้รับบาดเจ็บสาหัสจากการถูกยิงถึง 3 นัด ที่ท้องและหน้าอก⁵⁵ พันโทโดมิงกอส ดากามารา โฆษกกองทัพติมอร์ตะวันออก ระบุว่า จากการยิงปะทะกันระหว่างกลุ่มทหารกบฏและทหารรักษาการณ์ความปลอดภัยประจำบ้านพักของประธานาธิบดี รามอส-ฮอร์ตา ส่งผลให้อัลเฟรโด เรนาโด ผู้นำกลุ่มทหารกบฏฝ่ายซ้ายถูกยิงเสียชีวิตในที่เกิดเหตุ และผู้ช่วยอีกคนถูกยิงเสียชีวิต ขณะที่เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย รามอส-ฮอร์ตาเสียชีวิต 1 ราย นอกจากนี้ ในวันเดียวกัน และเวลาไล่เลี่ยกัน ยังมีกลุ่มมือปืนอีกกลุ่มหนึ่งบุกไปยัง นายกรัฐมนตรีชานานา กุสเมา ที่บ้านพัก โดยกราดยิงเข้าใส่รถยนต์ของนายกุสเมา แต่นายกุสเมาไม่ได้รับอันตรายใด ๆ จากความรุนแรงดังกล่าว

ประธานาธิบดี รามอส-ฮอร์ตา ถูกนำตัวส่งโรงพยาบาลของออสเตรเลียในกรุงดิลีอย่างเร่งด่วน ก่อนจะถูกส่งต่อไปผ่าตัดที่โรงพยาบาลรอยัล ดาร์วิน เมืองดาร์วิน ประเทศออสเตรเลียในภาวะโคม่า แต่เมื่อผ่าเอาหัวกระดูกออกแล้ว อาการของผู้นำติมอร์ตะวันออกก็ฟื้นคืนอันตราย แต่กว่าจะฟื้นตัวได้เต็มที่อาจต้องใช้เวลาอย่างน้อย 3 วัน เนื่องจากจำเป็นต้องผ่าตัดอีกหลายครั้ง เหตุการณ์ในครั้งนี้ ผู้นำหลายประเทศ โดยเฉพาะประธานาธิบดีจอร์จ ดับเบิลยู บุช แห่งสหรัฐอเมริกา และคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ ออกมาประณามกลุ่มทหารกบฏพร้อมทั้งขอให้ประธานาธิบดีรามอส-ฮอร์ตา ฟื้นคืนอันตราย

⁵⁴ นายอัลเฟรโด เรนาโด ผู้นำกลุ่มทหารกบฏ เขาเข้ารับราชการทหารเรือ ย้ายมาสังกัดทหารบก และเลื่อนยศอย่างรวดเร็วจนเป็นพลเอก ต่อมาเมื่อเดือนพฤษภาคม 2006 เขาได้ก่อความไม่สงบขึ้นเมื่อรัฐบาลติมอร์ตะวันออกปลดทหารนอกแถว 600 นาย ของนายเรนาโด พันจ่ากองทัพอากาศที่มีอยู่ในกองทัพทั้งสิ้น 1,400 นาย โดยการก่อความไม่สงบครั้งนี้มีผู้เสียชีวิตอย่างน้อย 37 คน ทำให้นายเรนาโดถูกตั้งข้อหาว่าฆ่าคนตายและถูกควบคุมตัวไว้ แต่เขาได้หนีออกจากเรือนจำพร้อมกับนักโทษที่เป็นพรรคพวกของเขาอีก 50 คน ในเดือนสิงหาคม ปี 2006 หลังจากนั้น เรนาโดและพรรคพวกได้ก่อความไม่สงบในติมอร์ตะวันออกอยู่บ่อยครั้ง ไม่ว่าจะเป็นการลอบยิงทหารออสเตรเลีย ทางตอนใต้ของกรุงดิลี การร่วมชุมนุมประท้วงต่าง ๆ กล่าวได้ว่าเขาเป็นนักต่อสู้ที่คัดค้านการเคลื่อนไหวของทั้งรามอส ฮอร์ตา ชานานา กุสเมา และทหารต่างชาติมาโดยตลอด

⁵⁵ โฟสต์ทูเดย์, "ปธน.ติมอร์ถูกยิงบาดเจ็บ,"

ส่วนสถานการณ์ล่าสุดในติมอร์ตะวันออก นายกรัฐมนตรีกูดมาได้มีคำสั่งประกาศภาวะฉุกเฉินและมาตรการเคอร์ฟิว 48 ชั่วโมง⁵⁶ ตั้งแต่เวลา 20.00 น. ถึง 06.00 น. ของวันรุ่งขึ้น โดยห้ามประชาชนออกนอกเคสสถานยามวิกาล รวมถึงห้ามจัดชุมนุมใด ๆ และให้อำนาจตำรวจบุกค้นบ้านเรือนของประชาชนได้โดยไม่จำเป็นต้องออกหมายค้น⁵⁷ โดยได้รับการรับรองจากนายวินเซนเต กูเตอร์เรส รองประธานสภาที่รักษาการแทนประธานาธิบดี นอกจากนี้ กองกำลังนานาชาติภายใต้องค์การสหประชาชาติ (UN) จำนวน 1,600 นาย ได้ออกลาดตระเวนเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยทั่วกรุงดิลีและเมืองสำคัญอื่น ๆ เพราะหวาดกลัวว่ากลุ่มกบฏอาจก่อเหตุวุ่นวายอีกครั้ง รวมทั้งยังมีกองกำลังของออสเตรเลียประมาณ 200 นาย และตำรวจอีกจำนวนหนึ่ง จะเดินทางถึงกรุงดิลีเพื่อเสริมปฏิบัติการของกองกำลังนานาชาติรักษาความสงบเรียบร้อยในติมอร์ตะวันออกจากเหตุการณ์ลอบสังหารประธานาธิบดีโฮเซ รามอส-ฮอร์ตาล่า ที่เกิดขึ้นเป็นการบ่งบอกถึงเสถียรภาพความมั่นคงในติมอร์ตะวันออกที่ยังเปราะบางอยู่มาก เหตุการณ์ครั้งนี้นำประเทศที่เพิ่งจะสงบสุขกลับสู่ความวุ่นวายทางการเมืองอีกครั้ง

ผู้ศึกษามองว่า ประเทศอินโดนีเซียและติมอร์ตะวันออกแม้จะเป็นประเทศที่มีพรมแดนติดต่อกัน ทว่า ทั้งสองประเทศมีความแตกต่างหลากหลายกันอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นด้าน ภาษาศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งอาจเป็นเพราะการที่ติมอร์ตะวันออกตกอยู่ภายใต้การปกครองของโปรตุเกสมายาวนานกว่า 400 ปี ในขณะที่ดินแดนส่วนอื่น ๆ ของประเทศอินโดนีเซียล้วนแต่เคยตกเป็นอาณานิคมของประเทศเนเธอร์แลนด์เหมือนกับอินโดนีเซียนั่นเอง นอกจากนี้ ชาวติมอร์ตะวันออกส่วนใหญ่นับถือศาสนาคริสต์ อันเป็นผลจากการเป็นเมืองขึ้นของโปรตุเกส ในขณะที่สังคมอินโดนีเซียส่วนใหญ่ นับถือศาสนาอิสลาม และยักรวมถึงความแตกต่างในเรื่องชาติพันธุ์อีกด้วย ทำให้ประชาชนชาวติมอร์ตะวันออกมีความรู้สึก หรือ ความสำนึกถึงความเป็นชาติร่วมกัน และไม่มีความรู้สึกแต่น้อยว่าประเทศของตนเป็นส่วนหนึ่งของประเทศอินโดนีเซีย

⁵⁶ รัฐสภาติมอร์ ตะวันออกได้ให้ความเห็นชอบ ขยายเวลาการประกาศใช้ภาวะฉุกเฉินออกไปอีก 30 วัน วินเซนเต กูเตอร์เรส รักษาการประธานรัฐสภา กล่าวว่า ข้อเสนอของรัฐบาลที่ต้องการให้ขยายเวลาภาวะฉุกเฉินได้รับความเห็นชอบด้วยคะแนน 34 ต่อ 12 เสียง งดออกเสียง 12 เสียง

⁵⁷ Guido Goulart, "East Timor Declares Emergency,"

<http://hostedap.org/dynamic/stories/E/EAST_TIMOR?SITE=OHCIN&SECTION=HOME&TEMPLATE=DEFAULT/> 12 February 2008.

ฉะนั้น เมื่ออินโดนีเซียทำการแทรกแซงทางการทหารบุกยึดติมอร์ตะวันออกพร้อมทั้งผนวกให้เป็นจังหวัดที่ 27 ของอินโดนีเซีย โดยที่ชาวติมอร์ตะวันออกถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนทั้งในเรื่องชีวิตและทรัพย์สิน ไม่มีโอกาสได้ใช้สิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเอง ประกอบกับการปกครองของอินโดนีเซียที่ใช้นโยบายบูรณาการที่พยายามเปลี่ยนติมอร์ตะวันออกให้เป็นเหมือนกับจังหวัดอื่น ๆ ของอินโดนีเซีย พร้อมทั้งตัดวงจรทรัพยากรธรรมชาติของติมอร์ตะวันออก (โดยเฉพาะการค้ำกาแพ) เข้าสู่เกาะชวาที่เป็นที่ตั้งของเมืองหลวงและมีประชากรอินโดนีเซียอาศัยอยู่หนาแน่นที่สุด ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ของติมอร์ตะวันออกต่อต้านรัฐบาลกลางและไม่ต้องการอยู่รวมเป็นส่วนหนึ่งของอินโดนีเซียอีกต่อไป ในที่สุดติมอร์ตะวันออกก็ประกาศแยกตัวออกมาเป็นเอกราช เมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2002 กลายเป็นประเทศใหม่ล่าสุดของโลก